

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXII

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2014

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXII

© 2014 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurogonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed by

Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul

Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99

Sertifika No: 29487

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXII

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXII

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN

2014

İçindekiler/Contents

İsmail Özer

Eski Anadolu ve Japon İskeletlerinde Diskriminant Fonksiyon Analiziyle Cinsiyet Tayini
(*Sex Determination by Applying Discriminant Function Analysis on Ancient Anatolian and Japanese Skeletons*) 1

Nilgün Coşkun

Mardin Müzesi'nden Bir Grup Yeni Assur Çanak Çömleği
(*A Group of Neo-Assyrian Pottery in the Mardin Museum*) 15

İlkan Hasdağlı

The Post-Bronze Age Pottery from Ulucak Höyük
(*Ulucak Höyük'ten Tunç Çağı Sonrasına Ait Seramikler*) 33

Hülya Bulut

*Early Iron Age Pottery from Halicarnassus Peninsula:
Two New Amphora Fragments from Pedasa*
(*Halikarnassos Yarımadası Erken Demir Çağ Seramiği:
Pedasa'dan İki Yeni Amphoraya Ait Parçalar*) 63

Carolyn C. Aslan – Gülşah Günata

Troya: Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik Dönemler
(*Troy: Protogeometric, Geometric and Archaic Periods*) 81

Vedat Keleş

*Parion Nekropolü'nde Ele Geçen Dört Altın Obje Üzerine
Yeni Bir Değerlendirme*
(*A New Evaluation on Four Golden Objects Recovered from the
Necropolis of Parion*) 117

Erdoğan Aslan

Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı
(*Port of Kalpe in the Bithynian Region*) 129

Zeliha Gider Büyükozer

Dorik Frizden Bir Detay: Triglif Kulakları
(*A Detail of the Doric Frieze: Triglyph Ears*) 155

Bilal Söğüt – Murat Taşkıran	
<i>Stratonikeia'dan Augustus Dönemi Mısır Etkili Korinth Başlıkları (Corinthian Capitals of Augustian Period from Stratoniceia with Egyptian Influence)</i>	189
Erkan Alkaç	
<i>M.Ö. 1. Yüzyulun Ortalarında Yunan Amphoralarının Mühürlenme İşleminin Sona Ermesinin Nedenleri (The Reasons for the Termination of the Production of Greek Stamped Amphorae in the mid 1st century BC)</i>	213
H. Asena Kızıarslanoglu	
<i>Elaiussa Sebaste'den Baetica Üretimi Amphoralar (Baetica Amphorae from Elaiussa Sebaste)</i>	231
Tuna Şare-Ağtürk	
<i>Arakhne's Loom: Luxurious Textile Production in Ancient Western Anatolia (Arakhne'nin Dokuma Tezgahı: Antik Batı Anadolu'da Yüksek Kalite Tekstil Üretimi)</i>	251
Florian Haymann	
<i>Ein entvölkertes Kilikien unter Tigranes II. ? Für eine neue Sicht auf Ostkilikien in der Zeit von 78 bis 64 v. Chr. (II. Tigranes Zamanında Kilikia'nın İstislaştırılması? İ.Ö. 78-64 Yılları Arasında Doğu Kilikia İçin Yeni Bir Bakış Açısı)</i>	281
M. Ertan Yıldız	
<i>Kelainai/Apameia Kibotos'tan Dört Yeni Yazıt (Vier neue Inschriften aus Kelainai/Apameia Kibotos)</i>	291
Ahmet Türkan	
<i>Grek Büyü Papirüslerine Göre Roma İmparatorluğu Ortadoğusu'ndaki Yeni Din Anlayışı ve Kozmik Sistem Üzerine Bazı Gözlemler (Some Observations on the New Religious Concept and Cosmic System in the Roman Middle East According to Greek Magical Papyri)</i>	307
Ayşe Çaylak Türker	
<i>Çanakkale'den Ion-İmpost Sütun Başlıkları (Ionic-Impost Column Capitals from Çanakkale)</i>	337
Ayşe Aydın	
<i>Adana ve Mersin Müzeleri'ndeki Figürlü Başlıklar (Figured Capitals in the Adana and Mersin Museums)</i>	369
Norman Wetzig	
<i>Alahan Manastır. Alte Befunde – Neue Deutungen (Alahan Manastır. Eski Buluntular – Yeni Yorumlar)</i>	393

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

TROYA: PROTOGEOMETRİK, GEOMETRİK VE ARKAİK DÖNEMLER

Carolyn C. ASLAN* – Gülşah GÜNATA**

ABSTRACT

Troy: Protogeometric, Geometric and Archaic Periods

New research at Troy has led to revisions in our understanding of the site in the Protogeometric, Geometric, and Archaic phases (1070/1040–500/480 B.C.). This article provides an overview of the key developments as well as presenting the new chronological framework for these phases. Three major chronological revisions are discussed in this article. First is the evidence for continued occupation in the Protogeometric and Geometric phases. Second, is the evidence for a destruction at the site in the middle of the 7th century and the changes that occur after this destruction. Third, is the division of the Archaic phase into sub-phases ending with a hiatus at the site in the early Classical period. The majority of archaeological remains can be associated with religious activity, and it is likely that the main significance of Troy during these phases was as a regional cult center.

Keywords: Troy, Protogeometric, Geometric, Archaic, Chronology, Cult Center.

* Dr. Carolyn C. Aslan, Koç Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarih Bölümü, İstanbul.
E-posta: caslan@ku.edu.tr

** Gülşah Günata, Koç Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarih Bölümü, İstanbul.
E-posta: ggunata@ku.edu.tr

Yazarlar, Troya kazısı direktörleri C. Brian Rose ve Ernst Pernicka'ya malzemenin çalışılmasına izin verdikleri için teşekkürlerini sunar. Ayrıca araştırma sırasında yardımlarını esirgemeyen ve önerileriyle destek olan Troya ekibi üyelerine, özellikle Pavol Hnila, Maureen Basedow, Ralf Becks, Gebhard Bieg, Penelope Mountjoy, Diane Thumm–Doğrayan, Wendy Rigter ve Peter Jablonka'ya teşekkürlerimizi sunarız. Bununla birlikte buradaki tüm yorumlamalara katılmıyor olabilirler. Ayrıca desteği için Koç Üniversitesi'ne teşekkür ederiz.

ÖZET

Troya’da gerçekleştirilen yeni araştırmalar, yerleşimin Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik dönemlerine (M.Ö. 1070/1040–500/480) ilişkin bilgileri-mizde kimi düzeltmeler yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma söz konusu dönemler için yeni bir kronolojik çerçeve sunarken, aynı zamanda kilit gelişmelere ilişkin genel bir bakış ortaya koymaktadır. Burada üç temel kronolojik düzeltme ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, Protogeometrik ve Geometrik dönem-lerde yerleşimin devam ettiğini gösteren kanıtlardır. İkincisi, M.Ö. 7. yüzyılın ortalarında yerleşimde gerçekteşen tahribata ilişkin kanıtlar ve bu tahribatın ardın-dan ortaya çıkan değişikliklerdir. Üçüncüsü, erken Klasik dönemde yerleşimde bir kesintiye sona eren Arkaik dönemin alt dönemlere ayrılmasıdır. Arkeolojik kalıntıların büyük çoğunluğu dinsel etkinlikle ilişkilendirilebilmektedir ve bu dönemlerde Troya’nın temel önemi, bölgesel bir kült merkezi olmasından kaynak-lanmış olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Troya, Protogeometrik, Geometrik, Arkaik, Kronoloji, Kült Merkezi.

Giriş

Kuzeybatı Anadolu’da yer alan ve çok evreli bir yerleşim olan Troya (fig. 1) Homeros destanlarındaki rolü ile olduğu kadar, Erken Bronz Çağ’dan başlayarak Bizans dönemine kadar devam eden karmaşık stratig-rafi ile de bilinmektedir. 1988’de Tübingen/Cincinnati kazılarının başla-masından itibaren araştırmacılar, temelde Wilhelm Dörpfeld¹ ve Heinrich Schliemann² tarafından genel hatları belirlenen kronolojik dizilişe da-yanan ve Carl Blegen’in 1930’lardaki kazalarıyla son şeklini alan Troya kronolojisini yeniden sorgulamaktadırlar. Yeni kazılarla birlikte Troya’ya ilişkin kronolojik dizilişte Protogeometrik – Arkaik dönem ile ilgili üç önemli düzeltme yapılmıştır. Bunların ilki, Protogeometrik ve Geometrik dönemlerde yerleşimde, Blegen’in önerdiği gibi 400 yıllık kesinti olması yerine canlılığın devam ettiğini gösteren yeni kanıtlar bulunmasına dayan-maktadır. İkinci önemli düzeltme, M.Ö. 7. yüzyılın ortalarında yerleşimde bir tahribatın yaşandığını gösteren kanıtların bulunmasından kaynaklan-maktadır. Yerleşimde bu tahribatın ardından kısa süreli bir durgunluk ya-şanmış olmalıdır. Son düzeltme, M.Ö. 500/480 civarında, Arkaik döneme ait materyallerin bir anda ortadan yok olması ile başlayan ve Geç Klasik

¹ Dörpfeld 1902.

² Schliemann 1881; Schmidt 1902a; Schmidt 1902b.

dönem içlerine kadar devam eden kesinti ile son bulan Arkaik dönemin, alt dönemlere ayrılabilmesine yardımcı kanıtların bulunmasına dayanmaktadır. Bu çalışma Protogeometrik – Arkaik dönem Troya’sına ilişkin yenilenmiş kronolojik dizilişi, farklı dönemlerin temel özelliklerinin tanımlarını, her bir döneme ait yeni mimari planlar ile birlikte sunmaktadır.

Carl Blegen’e Ait Kronolojik Diziliş

Carl Blegen tarafından oluşturulan kronoloji tablosunda, temel tabakalar Roma rakamları ile numaralandırılmış, alt tabakalar ise harfler ve Arap rakamları ile tanımlanmıştır. Bu çalışmada, özellikle Troya VII ve Troya VIII (Geç Bronz Çağ–Klasik dönem) tabakaları üzerinde durulacaktır. Carl Blegen’in ekibi, kazılardan elde ettikleri verilere dayanarak yerleşimde, Geç Bronz Çağ Troya VIIb2 tabakasının sona ermesiyle başlayan ve Troya VIII tabakasının başlangıcına kadar devam eden 400 yıllık bir kesinti olduğu sonucuna varmıştır (c. M.Ö. 1100–M.Ö. 700)³. Blegen’in ekibi tarafından bulunan Protogeometrik ve Geometrik dönemlere ait seramik miktarının azlığı göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir kesinti olduğu sonucuna varmaları anlaşılabilir görünmektedir. M.Ö. 700’de bölgede yerleşme hareketlerinin yeniden başlamasının ardından gelen Arkaik dönem, genel olarak Troya VIII olarak adlandırılmış ve Blegen’in ekibi bu dönemi alt tabakalara ayırmak için gerekli olan kanıtların yeterli olmadığını düşünmüşlerdir. Troya VIII tabakası içine yerleştirilen Klasik dönem, doğru bir şekilde Troya’da durgunluk dönemi olarak adlandırılmış, ancak bunun dışında incelenmemiştir⁴.

Yenilenmiş Tübingen/Cincinnati Kronolojik Dizilişi

Aşağıdaki tablo (tablo 1) yenilenmiş olan tabakalanmayı ve kesin tarihleri veren bulguları özetlemektedir. Protogeometrik dönem için geçerli kesin tarihlenmeler hala tartışma konusu oluşturmaktadır ve bu çalışmada, Weninger ve Jung’un önerdiği 1070/1040 tarihi Protogeometrik dönemin muhtemel başlangıcı olarak kabul edilmiştir⁵. Geometrik dönem için M.Ö. 10.–9. yüzyıllar arasında oldukça geniş bir tarih aralığı veren,

³ Blegen v.d. 1958, 147-148, 250.

⁴ Blegen v.d. 1958, 249.

⁵ Weninger – Jung 2009, 385-388, 416, fig. 14.

güvenilir kontekstlerden gelen iki radyokarbon tarihlemesi bulunmaktadır (tablo 2). Bu radyokarbon örnekler tam olarak yardımcı olmasalar da, genel bir tarih aralığı vermektedirler. Geç Geometrik ve Arkaik dönem tabakalarına ilişkin tarihlemeler Doğu Yunan, Korinth ve Attika seramiğine dayanmaktadır. Yerleşimde yaşandığı varsayılan 400 yıllık kesintiye dayanılarak Protogeometrik ve Geometrik dönemlere ait tabakalara herhangi bir isim verilmemiş olması, Troya numaralandırma sisteminde sorun yaratmaktadır. Araştırmacılar, 1990'ların ortalarından başlayarak kısa bir süre için Protogeometrik dönem tabakalarını Troya VIIb3 olarak isimlendirmeyi denemişler⁶, ancak bu durum karışıklığı arttırmış ve bu isim tartışmalı bir şekilde Protogeometrik dönemin kendisinden önce gelen Troya VIIb2 tabakası ile yakından ilişkili olduğu düşüncesini uyandırmıştır⁷. Kronolojik dizilişteki değişiklikleri yansıtmak amacıyla, bu çalışmada, daha önceki Troya numaralandırma sisteminde herhangi bir değişiklik yapılmaması uygun bulunmuş⁸, bunun yerine Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik terimleri kullanılmıştır.

Dönem	Özellikler ve kontekstler
Troya VIIb2: Geç Bronz Çağ / Erken Demir Çağ M.Ö. 1130 – 1070/1040	<ul style="list-style-type: none"> • Kale sınırlarında yer alan evler ve yapılar* .
Protogeometrik M.Ö. 1070/1040 – 900	<ul style="list-style-type: none"> • Seramik ve kemik içeren çukurlar: Batı Kutsal Alanı, z7, y8 plankaresi • Rawson depoziti (seramikler): Batı Kutsal Alanı, A7 plankaresi • Dikey Taş Sırası 1: Batı Kutsal Alanı, z7 plankaresi • Dikey Taş Sırası 2 (tarih kesin değil): Batı Kutsal Alanı, z7 plankaresi • Duvar ve döküntü depozitleri: D9 plankaresi
Geometrik M.Ö. 900 – 750	<ul style="list-style-type: none"> • Geometrik Kült Binası 1. evre: Batı Kutsal Alanı, z7 plankaresi • 850 nolu ev (kült binası?), teras duvarı ve seramik depoziti: Batı Kutsal Alanı, A7 plankaresi • Çakıltaşı katmanı, duvar 6 (tarih kesin değil): Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Çukur, yanık tabaka: Batı Kutsal Alanı, z6 plankaresi • Ev ya da yapı, ocaklar, fırın: D9 plankaresi • Pithos mezar: D9 plankaresi

* Bu evre hakkında detaylı bilgi için bk. Hnila 2012, 90-171.

⁶ Korfmann 1995, 22; Lenz v.d. 1998, 197.

⁷ Hnila 2012, 17-18; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

⁸ Hnila 2012, 17-18'e uygun olarak.

Geç Geometrik / Erken Arkaik M.Ö. 750 – 650	<ul style="list-style-type: none"> • Geometrik Kült Binası 2. evre: Batı Kutsal Alanı, z7 plankaresi • Taş çemberler ve 793 nolu teras duvarı: Batı Kutsal Alanı, A7 plankaresi • Direk çukuru ve yüzey: Batı Kutsal Alanı, z6 plankaresi • Taşlı (sert) tabaka: Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Yakma Alanı'ndaki Kült Binası: vw3 plankaresi • Duvar B (tarih kesin değil): J5 plankaresi • Duvar P, destek/teras duvarı (tarih kesin değil): K7 plankaresi • 814 nolu ev: E–F8/9 plankareleri • Sert taban, destek/teras duvarı, seramik depoziti: K4/5 plankaresi • Depozitler (seramik): D9, G2/3 plankareleri • Dörpfeld tarafından kazılan ev duvarları (tarih kesin değil): A/B/C ve H/J plankareleri
Tahribat M.Ö. 650 – 625	<ul style="list-style-type: none"> • Moloz tabakaları: K4/5, D9, z7 plankareleri
Orta Arkaik M.Ö. 625 – 550	<ul style="list-style-type: none"> • Arkaik Kült Binası 1. evre: Batı Kutsal Alanı, z6 plankaresi • Aşağı Kutsal Alan, Sunak B, yüzey 1: Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Yukarı Kutsal Alan, Sunak A, çevre duvarı, döşeme ve kenar duvarları: Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Taban, teras duvarları: D9 plankaresi • Karışık depozitlerden seramikler: G8, E–F 8/9 plankareleri • Kaledeki Arkaik Athena tapınağı (spekülatif, antik kaynaklara dayanarak) • Kuzeydoğu burç yanındaki merdivenler: K3 plankaresi (tarih kesin değil)
Geç Arkaik M.Ö. 550 – 500/480	<ul style="list-style-type: none"> • Arkaik Kült Binası 2. evre: Batı Kutsal Alanı, z6 plankaresi • Aşağı Kutsal Alan, taban 2,3: Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Yukarı Kutsal Alan, taş dolgulu çukur, taş masa: Batı Kutsal Alanı, A8 plankaresi • Depozitler (seramik): D9, z6 plankareleri
Klasik dönem M.Ö. 500/480 – M.Ö. geç 4. Yüzyıl	<ul style="list-style-type: none"> • Kesinti**

** Boşlukla ilgili detaylar için bk. Berlin 2002, 133; Berlin – Lynch 2002, 174-175; Aslan – Rose 2013, 17-18.

Tablo 1: Tabakalar ve Kontekstler: Erken Demir Çağ – Geç Arkaik
(plankare lokasyonları için, fig. 2)

Depo	Kontekst	Yıl-BP	Standart sapma	cal2smax	cal2smin
D9.2996	Ocak	2729	39	-980	-800
D9.2930.1	Mezar	2717	29	-920	-800

Tablo 2: D9 plankaresinden gelen radyokarbon tarihleri⁹

⁹ Troja proje verileri, Peter Jablonka tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca bk. Kromer – Korfmann – Jablonka 2003, 50-51.

Protogeometrik Dönem (M.Ö. 1070/1040–900)

Protogeometrik Dönem: Kontekst ve Buluntular

1. Duvar, D9 Plankaresi

Yerleşmenin güney tarafında, Geç Bronz Çağ savunma duvarlarının dışında, bu duvarlara paralel uzanan ve VIIb2 tabakasına tarihlenen bir yapı üzerinde yer alan bir duvar bulunmaktadır (fig. 3)¹⁰. Duvarın her iki yanında, Protogeometrik döneme ait seramikler içeren, dolgu amaçlı olabileceği düşünülen döküntü taşlar bulunmuştur¹¹. Ayrıca, döküntü taşlar üzerinde yer alan tabakalarda ve Geometrik dönem yapısı altında da Protogeometrik döneme tarihlenen seramikler ele geçmiştir¹². Bu uzun duvar parçasının pozisyonu ve başka buluntu olmayışı, bunun bir teras ya da destek duvarı olduğunu düşündürmüştür. Ancak, Protogeometrik dönemde etrafta başka bir yapı yokken insanların neden burada bir teras duvarı inşa etme ihtiyacı duydukları anlaşılamamıştır.

2. Çukurlar ve Depozitler, Batı Kutsal Alanı (fig. 4)

Batı Kutsal Alanı'nda Protogeometrik döneme ait dokuz adet çukur tanımlanmıştır¹³. Bunlar kutsal alanın merkezinde ve daha sonra aşağıda değerlendirilecek olan Geometrik Kült Binasına dönüştürülen Geç Bronz Çağ Teras Ev'in içinde ve çevresinde toplanmışlardır. Teras Ev'in iki küçük doğu odasının üst tabakalarında da bir miktar Protogeometrik malzeme bulunmuştur. Bu malzemenin Geometrik dönemde dolgu amaçlı kullanılmış ya da fark edilememiş bir çukurdan gelme olasılığı yüksektir¹⁴.

1930'larda yürütülen kazılar sırasında, Dorothy Rawson tarafından Protogeometrik kaplar – bir krater, fincan, lekythos ve iki küçük pişirme kabı içeren bir depozit kazılmıştır¹⁵. Bu kaplar Batı Kutsal Alanı'nı sınırlayan Geç Bronz Çağ kale duvarı yanında ve aşağıda değerlendirilecek olan 850 nolu ev ile Taş Çemberler alanında bulunmuştur.

¹⁰ Önceki raporlarda (Korfmann 2001, 22-25) duvar çok odalı VIIb2 yapısının parçası olarak gösterilmiştir, ancak takip eden araştırmalar duvarın VIIb2 yapısı üzerine inşa edildiğini göstermiştir.

¹¹ Aslan 2002, 83-84; Hnila 2012, 177-179; Korfmann 2000, 30-31; Korfmann 2001, 22-25.

¹² Aslan 2002, 84-85.

¹³ Hnila 2012, 163-164, 185-192; Aslan 2009a, 149-150; Aslan 2011, 416-419; Rose 1997, 82-83; Rose 1998, 74-77; Basedow 2007, 51-52; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

¹⁴ Basedow 2007, 51-52.

¹⁵ Blegen v.d. 1958, 274, 278-279, fig. 300, 302; Aslan 2011, 417-419.

3. Dikey Taş Sıraları1 ve 2, Batı Kutsal Alanı

Batı Kutsal Alanı içinde bulunan bu taş sıraları, düz bir hat oluşturan (1 nolu taş sırası) ya da bir kare meydana getiren (2 nolu taş sırası) kabaca dikdörtgen taşlardan (c. 0,60 m) yapılmışlardır¹⁶. Bu yapıların hangi amaçla kullanıldıkları ve tam olarak tarihleri bilinmemektedir. 1 nolu taş sırasının yakınında bir miktar kül ve yanık materyal bulunmuştur, ancak 2 nolu taş sırası için aynı durum söz konusu değildir. 1 nolu taş sırası yakınında bazı Protogeometrik seramikler bulunmuştur, ancak 2 nolu taş sırası yakınında bulunan seramikler karışıktır ve daha geç tarihli bir yapı tarafından tahrip edilmiştir.

Protogeometrik Dönem: Karakteristik Özellikleri

1. Çukurlar ve Seramikler, Az Sayıda Mimari Yapı

Troya'da Protogeometrik dönem, mimari yapıları temsil eden tek sağlam buluntunun D9 plankaresi içinde yer alan bir duvar olması nedeniyle, seramik dönemi olarak nitelendirilebilir. Protogeometrik seramikler özellikle Batı Kutsal Alanı içinde ve Geç Bronz Çağ kalesi sınırlarındaki depozitlerde bulunmuştur¹⁷. Daha önceki VIIb2 tabakasına ait binaların kullanımının Protogeometrik dönemde sürdüğünü gösteren kanıt bulunamamıştır ve erken yapılar terk edilmiş görünmektedir¹⁸. Mimari yapı kalıntılarının eksikliği, düşük nüfus yoğunluğu ya da yapıların kısa sürelerle kullanılıp terk edilmesine yönelik bir metot izlenmiş olması ile ilişkilendirilebilir.

2. Batı Kutsal Alanı'nda Kült Etkinlikleri

Batı Kutsal Alanı'nda bulunan Protogeometrik malzeme, yanmış hayvan kemikleri ile delikli kaideler, çatallı objeler, kraterler, fincanlar, sürahiler ve pişirme kaplarından oluşan seramik grubunu içermektedir¹⁹. Yanmış kemikler, delikli kaideler ve çatallı objeler, yiyecek ve içecek tüketimi eşliğinde gerçekleşen hayvan kurbanı ve diğer sunuları kapsayan bir kült etkinliğinin varlığını düşündürmektedir. Çukur ve depozitler,

¹⁶ Hnila 2012, 193-198.

¹⁷ Lenz v.d. 1998, 196, fig. 7.

¹⁸ Blegen v.d. 1958, 146-147; Hnila 2012, 17-18, 220; Lenz v.d. 1998, 195; Mountjoy 1999, 333-334.

¹⁹ Aslan 2009a, 149-150; Aslan 2011, 416, 418; Basedow 2007, 51.

Geç Bronz Çağ yapıları olan Teras Ev ve Kale duvarı çevresinde bulunmuştur. Teras Ev, Troya VIIa sonundaki tahribata kadar, Geç Bronz Çağ boyunca kült amaçlı olarak kullanım görmüş olmalıdır²⁰. Geç Bronz Çağ yapıları çevresinde gerçekleşen kült etkinlikleri, Teras Ev'in daha erken dönemlerdeki fonksiyonunun bir yansıması olarak, ya da kültü Geç Bronz Çağ ile ilişkilendirme amacı ile bu tür etkinlikleri söz konusu döneme tarihlenen kalıntıların yakınında gerçekleştirme arzusuna bağlı olarak değerlendirilebilir²¹.

3. Kuzey Ege Etkileşim Alanı

Bu döneme ait seramikler, Troya halkının Kuzey Ege yerleşimlerinde mevcut olan seramik formlarını ve dekorasyonlarını uyarladıklarını göstermektedir. Yeni seramikler, konsantrik daire bezemeli Protogeometrik amphoralar, el yapımı pişirme kapları ile Anadolu gri seramik formunda, Protogeometrik kapları taklit eden bezemeye sahip kaplar ve kraterlerden oluşmaktadır²². Nötron Aktivasyon Analizleri amphora, gri seramik ve el yapımı seramiklerin büyük bir kısmının yerel kil kullanılarak üretildiğini ve belirli kil yataklarının yerel halk tarafından bulunduğunu, özellikle el yapımı saklama ve pişirme kaplarının yapımında bu kilin kullanımının devam ettiğini göstermiştir²³. Seramikler genelde, Kuzey Ege'deki ilişkilerle ilgili bazı kanıtlar sunmaktadır. Ancak, ticaret konusundaki kanıtlar çok abartılmamalı ve Protogeometrik amphoraların büyük çoğunluğunun Troya'da yerel kullanım amaçlı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. VIIb2 seramik ticaretinin ve kil yataklarının kullanımının devamlılığına ilişkin bazı kanıtlar mevcuttur (gri seramik, el yapımı kaplar), ancak çok az sayıda kapalı kontekt bulunmuştur ve VIIb2 döneminin devamlılığına dair bilgiler hala kesin değildir.

²⁰ Becks 2008, 63-71; Becks – Rigter – Hnila 2006, 46-47, 79-80; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

²¹ Aslan 2011, 412-425; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

²² Aslan 2009a, 148-150; Aslan 2009d, 269-270; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

²³ Grave v.d. 2013, 1770-1776.

Geometrik Dönem (M.Ö. 900–750)

Geometrik Dönem: Kontekst ve Yapılar

1. Geometrik Kült Binası 1. Evre: Batı Kutsal Alanı, z7 Plankaresi (fig. 5,6)

Geç Bronz Çağ Teras Ev'in duvar temellerinin bazıları, Geometrik dönemde, Batı Kutsal Alanı'nda merkezde yer alan Geometrik dönem kült binasında kullanılmıştır²⁴. Uzun bir ana oda ile kuzey yanda bir koridor veya dar bir oda içeren binanın dış ölçüleri 12,8x7,5 metredir. Binanın güney tarafında dış kısımda bir bank yer almaktadır. Binanın iç kısmı, kül ve yanmış hayvan kemikleri ile doldurulmuş, taşlarla çevrelenmiş, apsidal formdaki yapı gibi çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Ayrıca üç direk çukuruna yakın, güney duvara dik konumda alçak bir bank yer almaktadır. Güneydoğu köşede başka bir bank ya da platform, bir koyun ya da keçi gömüsünün üzerine inşa edilmiştir. Doğu duvara karşı merkezde yer alan, sabitlenmiş taş bir temel muhtemelen kült heykelini taşımaktaydı. Buluntular, dört adet fibula, iki adet bronz yüzük ve bir terakota boğa figürini içermektedir²⁵. Binanın tarihi kesin değildir ve tarihlemeye yardımcı seramik buluntu çok azdır. M.Ö. 9. yüzyıl ile 8. yüzyıl ortalarında bir tarih muhtemel görünmekle birlikte binanın inşa tarihi için erken 8. yüzyıl olası görünmektedir.

2. 850 Nolu Ev ve Teras Duvarı, Batı Kutsal Alanı, A7 Plankaresi

791 nolu evin kalıntıları (Troja VIIb2 tabakası), Batı Kutsal Alanı'nı sınırlayan Geç Bronz Çağ kale duvarına bitişik bir platform ya da teras oluşturmuştur. Bu platformun üzerinde, 1937'de Dorothy Rawson tarafından 850 nolu ev bulunmuştur²⁶. 3,8x4 metre ölçülerindeki, tek odalı küçük yapı içinde büyük bir çukur bulunmaktadır. 850 nolu evden gelen seramik buluntu kaydedilmemiştir ve tarihlemesi, 791 nolu evin üzerinde ve Taş Çemberlerin altında yer alan stratigrafik pozisyonuna dayanılarak yapılmıştır. Basedow bunun küçük bir kült binası olduğunu öne sürmüştür. Bu öneri, takip eden dönemde Taş Çemberlerden gelen ve burada gerçekleşen kült etkinliğini kanıtlayan buluntular göz önüne alındığında olası görünmektedir²⁷.

²⁴ Basedow 2007, 51-53; Basedow 2009, 131, 135, 139; Aslan – Hnila 2014 yayın aşamasında.

²⁵ Koppenhöfer 1997, 310-312, fig. 5; Rose 1995, 91-92; Korfmann 1995, 22.

²⁶ Blegen et al. 1958, 273-274.

²⁷ Basedow 2007, 52, pl. Vb; Basedow 2009, 135.

Bu alanda ayrıca, Geç Bronz Çağ kale duvarına yaslanan teras duvarına ait iki kısa bölüm kazılmıştır²⁸. Duvar muhtemelen 791 nolu evin teras/platformunu güçlendirmek amacıyla yapılmış olmalıdır. Ayrıca, bu alanda 791 nolu evin duvarı ile Roma tribünü arasında Geometrik seramiklerden oluşan bir depozit bulunmuştur. Bu seramikler muhtemelen teras üzerindeki bu alanın geometrik dönemde kullanımını göstermektedir.

3. Batı Kutsal Alanı'ndaki Diğer Buluntular, A8 ve z6 Plankareleri

Batı Kutsal Alanı'nın kuzey kısmında (z6 plankaresi) bir çukur ve küçük bir yanık alan kazılmıştır. Bu alandan gelen seramikler ve stratigrafi Geometrik dönem için işaret etmektedir. Kutsal alanın güney kısmında (A8 plankaresi), Geometrik malzeme ile tarihlenebilen çakıl taşı tabaka ve korunmuş küçük bir taş döşeme alan yer almaktadır. A8 plankaresi (Aşağı Kutsal Alan) içinde, Geometrik ve Geç Geometrik/Erken Arkaik tabakalarda kedigiller ve ayılar gibi büyük etçil hayvanlara ait 19 adet kemik bulunması şaşırtıcı olmuştur. Kemikler çoğunlukla baş bölümü ya da bacağın alt kısmı ve ayağa aittir. Hayvan temsili elde etmek amacıyla, bu kemiklerin, hayvan derilerinin baş ve ayak uçlarına ilişitirildiği düşünülmektedir. Etçil hayvan kemikleri ayrıca Efes Artemis tapınağından bilinmektedir²⁹ ve kült içinde rol oynamış olabilirler.

4. Düzensiz Yapı, Pithos Mezar: D9 Plankaresi

Daha önce, kısmen korunmuş bir oda olarak yayınlanmış olan bu yapının³⁰ planına bir ek oda eklenmiştir. Odalar oldukça küçük ve düzensiz görünümlüdür. Odalardan biri ancak 1 metre genişliğindedir ve içerisinde ton balığı iskeleti bulunmuştur. Yakın bir alanda, benzer bir seviyede başka bir ton balığı iskeleti ele geçmiştir. En az üç ocak, bir fırın ve fırın yakınında iki adet sıva kaplı yuvarlak alana ait kanıtlar bulunmuştur. Ayrıca, bu seviyede yanık izi ve küle rastlanmıştır. Bu alana çok kısa bir süre sonra bir pithos mezar yerleştirilmiştir.

²⁸ Hnila 2012, 201-203.

²⁹ Bammer 1998, 38-40.

³⁰ Aslan 2002, 85-86; Korfmann 2000, 30-32; Korfmann 2001, 26-27.

Geometrik Dönem: Karakteristik Özellikleri

1. Batı Kutsal Alanı'nda Kült Etkinliklerinin Biçimlenmesi

İki kült binası inşa edilerek Batı Kutsal Alanı içindeki faaliyetlerin daha güçlü fiziksel bir varlık kazanması, bu dönem içinde gerçekleşmiştir. Birinci kült binası, Batı Kutsal Alanı'nın merkezinde, daha önceki Geç Bronz Çağ Teras Ev'in olduğu yerde konumlanmıştır. Daha önce belirtildiği gibi, Teras Ev'in Geç Bronz Çağ'da kült alanı olarak kullanılmış olması ve binanın kalıntılarının Protogeometrik dönemde açık hava kült merkezi olarak işlev görmüş olması muhtemeldir. Geç Bronz Çağ Teras Evi'nin bazı duvar temelleri, Geometrik dönemde, yeni kült binasının yapımında kullanılmıştır. Burada tüm dönemler boyunca aynı tanrının tapınım görüp görmediği ya da bunun yerine, insanların, alanın kutsallığından etkilenerek burada yeniden kült binası inşa etmeye karar vermiş olup olmadıkları bilinmemektedir. İkinci küçük kült binası (850 nolu ev) Geç Bronz Çağ kale duvarının tam önünde inşa edilmiştir ve alanın Geç Bronz Çağ'a ilişkin mirasını işaret ediyor olmalıdır.

2. Yemek Hazırlama, Pişirme, D9 Plankaresi

D9 plankaresinde yer alan kalıntılar yoğun olarak kullanılmış ve eklettik bir alanı işaret etmektedir. Alanda düzensiz, küçük yapılar, ocaklar, bir fırın yapısı, sıva kaplı yuvarlak alanlar ve en az iki ton balığı kalıntısı bulunmuştur. Bu alanın ısınma, pişirme ve balık hazırlama işlemleri için kullanılan çok amaçlı bir işlevi varmış gibi görünmektedir. Yapılar ev olabilmek için küçük görünmekle birlikte bir çeşit barınma sağlamış olabilirler. Kısa bir süre sonra, bir pithos gömü yapılmasıyla alanın işlevi değişmiştir.

3. Kronolojik Problemler ve Seramikler

M.Ö. 9. yüzyıla yönelik kronoloji sorusu sadece Troya'ya özgü değildir³¹. Elimizde M.Ö. 900–750 aralığına tarihlenebilecek materyal olsa da, 250 yıllık bu süre içinde spesifik olamamaktayız. Oldukça geniş olan bu tarih aralığında, bu alanda yaşamın bu dönemin tamamı boyunca mı yoksa sadece bir kısmında mı sürdüğü konusunda tam olarak emin olmak oldukça zordur. Az sayıda seramik arasında sadece birkaç adet tanınabilir, tarihlenebilir ithal seramik vardır. Bir sonraki dönemin G2/3 seramiğinin

³¹ Ersoy 2004, 43-44.

öncüsü olan bazı boyalı ve bantlı seramikler mevcut olmakla birlikte, bunlar da Geometrik dönemin karakteristik motiflerinin büyük bir kısmından yoksundur³².

Geç Geometrik/Erken Arkaik Dönem (M.Ö. 750–650)

Geç Geometrik/Erken Arkaik Dönem: Kontekst ve Yapılar

1. Geometrik Kült Binası 2. Evre: Batı Kutsal Alanı, z7 Plankaresi (fig. 7, 8)

Geometrik Kült Binası, bazı değişikliklerle bu dönemde yeniden inşa edilmiştir³³. Bir ana oda (içte 4,8 metre genişlik) ve olasılıkla bir yanında dar bir alan ya da koridordan (0,73 metre genişlik) oluşan bina dışta 14,2 x 8,05 metre ölçülerindedir. İçeride ana odanın doğu bölümünü kısmen bölen bir duvar ya da bank yer almaktadır. Odanın içinde, merkez aksta bir taş sütun temeli bulunmuştur. Doğu uçta, bir önceki evreye ait heykel kaidesinin üstü eğimli taş bir tezgâhla örtülmüştür. Şaşırtıcı bir şekilde çok az sayıda arkeolojik buluntu binanın bu evresiyle ilişkilendirilebilmiştir.

2. Batı Kutsal Alanı, Taş Çemberler, A7 Plankaresi

Taş Çemberler, 1936 ve 1937’de Dorothy Rawson tarafından kazılmıştır³⁴. Bunlar küçük, yassı taşlardan oluşturulmuş, 1,50 ile 2,25 metre arasında değişen çaplara sahip alçak çemberlerdir. 850 nolu evin üstünde, Geç Bronz Çağ kale duvarına bitişik olan platform/teras üzerinde yer alan çemberleri taşıyan platformu güçlendirmek amacıyla bir teras duvarı (793 nolu duvar) inşa edilmiştir³⁵. Çemberler iki yay oluşturacak şekilde Geç Bronz Çağ kale duvarına paralel olarak düzenlenmiştir. En az 28 adet çember bulunmasına rağmen, üst üste çakışmalarından dolayı herhangi bir dönemde, kaç tanesinin aynı anda kullanıldığını söylemek mümkün değilse de, bu sayı 8 – 12 olarak tahmin edilebilir. Seramik kaplara ve büyük karıştırma kaplarına (kraterler/dinoslar) ait parçalar ele geçmesi, alanda şarap ya da benzeri içeceklerin tüketildiğini düşündürmektedir. Çemberlerin üzerinde

³² Aslan 2002, 86, 102-106; Aslan 2009c, 34-36.

³³ Basedow 2007, 52; Basedow 2009, 131, 139.

³⁴ Blegen 1937a, 47-48; Blegen 1937b, 586-588; Blegen v.d. 1958, 274-275; Basedow 2007, 52; Basedow 2009, 135, 139; Aslan 2011, 412-416.

³⁵ Dörpfeld 1902, 198, fig. 77, 204-205; Hnila 2012, 203-205.

ayrıca kum ve kül bulunmuştur. Farklı yerleşimlerde benzer çemberler, kahraman/ata kültü ile ilişkili şölen alanları olarak yorumlanmıştır³⁶.

3. Batı Kutsal Alanı, Diğer Kontekstler

Batı Kutsal Alanı'nın güney kısmında (A8 plankaresi) bu döneme tarihlenen seramiklerin yer aldığı taşlı bir tabaka bulunmuştur³⁷. Bu tabaka ayrıca, daha önceki tabakada olduğu gibi (bkz. Geometrik dönem ile ilgili kısım), bazı etçil hayvan kemikleri içermektedir. Kutsal alanın kuzey kısmında (z6 plankaresi), bu alandaki yapıya ait olması gereken direk çukurları bulunmuştur. Direk çukurları yakınlarında, üç düzlem sırası ve bir ocak kazılmıştır. Ayrıca, bu alanda bulunan silindirik taş kaide muhtemelen bu döneme aittir³⁸.

4. Yakma Alanı, vw3 Plankaresi

Yakma Alanı, kalenin kuzey batısında, bu dönemde başka herhangi bir kullanım izi göstermeyen bir alanda konumlanmıştır. Binanın bir kısmı ilk olarak 1932'de Dorothy Rawson tarafından³⁹, diğer kısmı 2003–2005 yıllarında Tübingen/Cincinnati ekibi tarafından⁴⁰ kazılmıştır. İnce duvarlı, oval bir yapı olduğu anlaşılan binada bulunan seramikler, bu alanda Geç Geometrik/Erken Arkaik dönemde, yiyecek ve içecek tüketimine yönelik etkinliklerin gerçekleştiğini işaret etmektedir⁴¹. Bu yapının şehir dışında inşa edilmiş bir kült binası olması muhtemeldir.

5. Kalede Yer Alan Binalar: 814 Nolu Ev ve Diğer Duvarlar

E-F8/9 plankarelerinde yer alan 814 nolu ev, Blegen'in ekibi tarafından kazılmıştır⁴². Kazıyı gerçekleştirenlerin tanımları ve yayınlanan seramiklerden yola çıkıldığında, yapı Geç Geometrik/Erken Arkaik döneme tarihlenmelidir. Ayrıca duvar P (K7 plankaresi) ve duvar B (J5 plankaresi) olasılıkla bu döneme aittir⁴³. Ek olarak, kalenin sınırlarında bulunmuş olan

³⁶ Hägg 1983, 192-194; Antonaccio 1995, 199-207, 250, 256.

³⁷ Rose 1995, 91.

³⁸ Rose 1997, 76-82.

³⁹ Blegen 1932, 441-444; Blegen – Caskey – Rawson 1953, 394-396; Blegen v.d. 1958, 299.

⁴⁰ Korfmann 2004, 12-13; Korfmann 2005, 9-10; Jablonka 2006, 9.

⁴¹ Aslan 2011, 407-409.

⁴² Blegen v.d. 1958, 291-296.

⁴³ Blegen v.d. 1958, 283-287.

bazı seramik depozitleri (G2/3, D9, K4/5) çok büyük olasılıkla kale içinde yaşayanlar tarafından atılmış seramiklerden oluşmaktadır⁴⁴.

Dörpfeld tarafından kazılan, H/J 4–7 ve A/B/C 5–7 plankarelerinde yer alan duvarlar, yine kendisi tarafından Troya VIII tabakası ile ilişkilendirilmiştir⁴⁵. Yayınında ne yazık ki bu duvarları Troya VIII tabakasının alt dönemlerine yerleştirebilmek için yeterli bilgi bulunmamaktadır⁴⁶. Schliemann ve Dörpfeld kazılarında gelen ve Schmidt tarafından yayınlanan⁴⁷ Troya VII seramiklerine dayanarak, ayrıca Schliemann ve Dörpfeld'in Orta ve Geç Arkaik döneme tarihlenen çok az sayıda seramik bulmuş olduğu da göz önünde bulundurularak, bu binalar Geç Geometrik/Erken Arkaik dönem ile ilişkilendirilebilir. Dörpfeld'in kazı sonuçları ayrıca, Geç Bronz Çağ kale duvarının Troya VIII dönemi içinde bir zamanda, ek duvarlar ya da moloz yığınları ile desteklendiğini göstermektedir⁴⁸. Daha sonraki araştırmalar Geç Bronz Çağ kale duvarı yanındaki bu duvarlardan en az ikisinin Geç Geometrik/Erken Arkaik döneme tarihlenebileceğini göstermiştir⁴⁹. Her ne kadar kesin olmasa da, diğer alanlardaki moloz yığınları ve destek/teras duvarlarının bu döneme ait olması olası görünmektedir.

Geç Geometrik/Erken Arkaik Dönem: Karakteristik Özellikleri

1. Nüfus Artışı

Geç Geometrik/Erken Arkaik dönem hem Troya'da hem de kuzeydoğu Ege'de nüfus artışının yaşandığı bir dönemdir. G2/3 seramiği ve gri seramik bu dönemin tipik seramikleri olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu malzeme grubunun oluşturduğu depozitler yerleşimde birçok alanda bulunmuştur. Bu dönemde tüm Kuzey Ege'de geniş bir alanda yerleşimlerde artış görülmekte, Tenedos, Thasos, Samotrake, Lesbos ve Lemnos'da bu dönemde yerleşimler kurulduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır⁵⁰. Buna

⁴⁴ Blegen v.d. 1958, 280-283; Aslan 2002, 86-87; Aslan 2009c, 34-37; Hertel 2008a, 60-65, 68-71.

⁴⁵ Dörpfeld 1902, 198, fig. 77, 206-207, pl. VI.

⁴⁶ bk. Blegen v.d. 1958, 241; Hertel 2008a, 49-58.

⁴⁷ Schmidt 1902a, 180-195; Schmidt 1902b, 304-312.

⁴⁸ Dörpfeld 1902, 202-205.

⁴⁹ Duvar 793 ve K4/5 içindeki eğimli duvar yukarıda değerlendirilmişti, Aslan 2009c, 34-35.

⁵⁰ Samothrace (Moore 1982, 318-370); Thasos (Bernard 1964, 88-109); Lemnos (Messineo 2001, 123-144; Beschi 2003a, 1007-1014, pls. 8-20; Beschi 2003b, 329-341; Danile 2010, 20-26; Danile 2011, 93-99); Lesbos (Lamb 1931-1932, 56, pl. 23; Spencer 1995, 285); Tenedos (Arslan – Sevinç 2003, 229, no. 1.4, 1.5, fig. 6).

karşılık, Güney Troas'da yer alan Antandros⁵¹ dışında Troas'da başka bir yerleşime ait kanıt bulunmamaktadır.

2. Seramikler ve Kuzeydoğu Ege Etkileşim Alanı

Boyalı G2/3 seramikleri bu dönemin ayırıcı bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır⁵². Çok sayıda gri seramik parçaları, daha küçük miktarlarda pişirme kapları ve bantlı ya da boyalı kaba kaplar, her zaman için bu kaliteli, boyalı G2/3 seramik parçaları ile birlikte bulunmaktadır⁵³. Kuzeydoğu Ege yerleşimlerinde ele geçmiş olan G2/3 seramiği, bu bölgede ortak bir seramik kültürünün varlığının bir kanıtı olarak görülmektedir⁵⁴. Bu dönemde kuşlu kotyleler⁵⁵ ve Khios kapları⁵⁶ dışında, Güney Ege veya Ionia'dan Troya'ya ithal edilen malzeme oldukça azdır. Troya için bu dönemde ana etkileşim merkezi Kuzeydoğu Ege olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Kült Faaliyetleri

Yerleşimde, Geç Bronz Çağ kalıntılarıyla yakın ilişkili olarak kült faaliyetlerinde görülen artış, nüfus artışını gösteren kanıtlarla birlikte ortaya çıkmaktadır⁵⁷. En az iki kült binası bu dönemde kullanımdadır. Batı Kutsal Alanı'ndaki Geometrik kült binası küçük değişikliklerle bu evrede yeniden inşa edilmiştir ve yerleşimin kuzeybatısına doğru yer alan ikinci bir kült binası, Yakma Alanı'nda kullanımdadır. Geç Bronz Çağ kale duvarına bitişik taş çemberler bu dönem boyunca kült faaliyetleri için ayrıca odak noktası olmuş olmalıdır. Batı Kutsal Alanı içinde bir başka yapının varlığı, direk çukurlarına dayanılarak belirlenmiştir, ancak fonksiyonu bilinmemektedir.

⁵¹ Zunal 2008, 20-25; Polat – Polat 2007, 2; Polat – Polat 2006, 93, 102 res. 7.

⁵² Schmidt 1902a, 180-183; Blegen v.d. 1958, 253-255; Fisher 1996, 120; Hertel 2008a, 6-8, 60-65, fig. 44, 46, 47; Hertel 2008b, 120-162.

⁵³ Aslan 2002, 106-110; Aslan 2009c, 41-42; Aslan 2011, 388-406.

⁵⁴ Ilieva 2009, 109.

⁵⁵ Schmidt 1902a, 185, nos. 3758-61; Hertel 2008b, 160, nos. 99-102, fig. 46; Blegen v.d. 1958, 256.

⁵⁶ Aslan 2009c, 36, 42-43.

⁵⁷ Aslan 2011, 412-425.

Tahribat (c. M.Ö. 650)

Troya, M.Ö. 7. yüzyıl ortalarında bir tahribata sahne olmuştur⁵⁸. Yerleşimde çeşitli alanlarda; kuzeydoğuda (KL4/5 plankaresi), güneyde (D9 plankaresi) ve batıda (z7 plankaresi) moloz tabakaları bulunmuştur. Ayrıca, Yakma Alanı'ndaki binanın da bu dönemde tahrip edilmiş ve kullanım dışı kalmış olması olasıdır⁵⁹. Tüm bu alanlarda, G2/3 seramiği içeren moloz tabakaları M.Ö. 7. yüzyılın başlarına tarihlenebilir. Molozların üstündeki tabakalarda bulunan seramik grupları M.Ö. geç 7. yüzyıl ile erken 6. yüzyıl aralığına tarihlenmektedirler. Seramik ve mimaride tahribatı takiben gerçekleşen değişimler yerleşimde oldukça önemli bir karmaşa ve belki de kısa süreli bir kesinti olduğunu düşündürmektedir. Tahribatın nedeni bilinmemekle birlikte, deprem ya da düşman saldırısı olası sebepler olarak düşünülmektedir.

Orta Arkaik Dönem (M.Ö. 625–550)

Orta Arkaik Dönem: Kontekst ve Yapılar (fig. 9)

1. Arkaik Kült Binası, 1. Evre, Batı Kutsal Alanı, z6 Plankaresi

Batı Kutsal Alanı'nın kuzey kısmında (z6 plankaresi), Geç Arkaik kült binasının en erken evresi olarak duvar temelleri belirlenebilmektedir⁶⁰. Bu evrede binanın birbirine çok yakın ölçülerde iki odası vardır (odalardan biri yaklaşık olarak 4,6x6 metre ve diğeri 5,3x6 metre ölçülerindedir). Odaların kesin ölçüleri, duvarların bazılarının üzerine yapılan inşalar ya da bir kısmının yerlerinden sökülmesi nedeni ile bilinmemektedir. Bina içinde, Korinth ve Doğu Yunan tarzı Ionia kapları içeren beyaz, kireçli toprak taban, binanın M.Ö. erken 6. yüzyıla tarihlenmesini sağlamıştır. İki odalı bina, Arkaik kült binaları için tipik bir örnek değildir ve yorumlamaya yardımcı olabilecek herhangi bir iç dekorasyon da bulunmamaktadır. Yapının kült binası olarak yorumlanması, kutsal alan içinde Arkaik kült binasının ikinci evresi altında oluşundan kaynaklanmaktadır.

⁵⁸ Aslan 2009c, 37-40.

⁵⁹ Aslan 2011, 409.

⁶⁰ Rose 1995, 86; Rose 1997, 79-80.

2. Batı Kutsal Alanı, Yukarı ve Aşağı Kutsal Alanlar

Batı Kutsal Alanı'nın güney kısmında daha erken döneme ait faaliyet izleri varsa da, inşa edilmiş taş yapılarla ilgili ilk kanıtlar bu dönemde bulunmuştur. Blegen'in yayınlarında Yukarı ve Aşağı Kutsal alanlar olarak adlandırılan ve çevre duvarı ile birbirinden ayrılmış iki alan bulunmaktadır. Yukarı Kutsal Alan'da yer alan apsidal ya da J biçimli alçak bir sunak (1,75x5,62 metre) küçük, sıkıştırılmış taşlarla inşa edilmiştir. Sunağın etrafına çevre duvarı ile sınırlandırılmış bir döşeme yapılmıştır. Bu alan, Orta Arkaik döneme tarihlenen yanık malzemeler, hayvan kemikleri ve seramikler (Korinth ve Doğu Yunan) içermektedir. Yukarı Kutsal Alan çevresinde inşa edilmiş olan kavisli sınır duvarı, muhtemelen Geç Bronz Çağ ya da Geometrik döneme ait, daha erken bir duvar ile birleşmektedir⁶¹.

Daha batıda Aşağı Kutsal Alan'da, Sunak B olarak adlandırılan bir taş podyum (1,68x1,19x0,77 metre) ve çevresinde sıva kaplanmış bir düzlem yer almaktadır⁶². Alandan gelen seramikler döşeme için Orta Arkaik dönemi işaret etmektedir. Aynı durum Sunak B'nin inşa tarihi için de geçerli olmalıdır. Sunak B alanının Orta ve Geç Arkaik evrelerinden, bazı terakota figürinler ve metal objelerle birlikte çok miktarda seramik ele geçmiştir ve bu alan sunuların ithaf edildiği asıl bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Sunak B'nin gerçekten hayvan kurbanı için bir sunak olarak kullanılıp kullanılmadığı, heykeli barındıran bir podyum ya da başka bir fonksiyonu olup olmadığı açık değildir.

3. Diğer Depozitler

Batı Kutsal Alanı dışındaki bölgelerden, bu döneme ait çok az mimari buluntu ya da depozit açığa çıkması oldukça şaşırtıcı bir noktadır. D9 plankaresi içinde bir düzlem ve bir teras duvarı olduğuna dair kanıtlar bulunmuştur⁶³. G8 plankaresi⁶⁴ ve E-F 8/9 plankareleri⁶⁵ içinde bulunan karışık depozitlerden az miktarda seramik ele geçmiştir. Ayrıca Schliemann ve Dörpfeld kazıları döneminde kaydedilmiş, Orta ya da Geç Arkaik döneme ait birkaç seramik buluntu mevcuttur⁶⁶.

⁶¹ Blegen 1937a, 42-44; Blegen 1937b, 588-592; Blegen 1938, 218-225; Blegen v.d. 1958, 259-262.

⁶² Blegen v.d. 1958, 262-263; Rose 1995, 88.

⁶³ Aslan 2002, 87-89.

⁶⁴ Blegen v.d. 1958, 287.

⁶⁵ Blegen v.d. 1958, 289-299.

⁶⁶ Schmidt 1902a, 186-191; Schmidt 1902b, 309-310.

Orta Arkaik Dönem: Karakteristik Özellikleri

1. Kültte Değişiklikler

Batı Kutsal Alanı, tahribatın ardından gelen dönemde, kült etkinlikleri ile ilişkili yeni merkezi yapılar ile yeniden inşa edilmiştir. Geç Geometrik/ Erken Arkaik döneme ait kült binası, daha önceki evredeki önemli konumuna karşın yeniden inşa edilmemiştir. İlginç bir şekilde kutsal alanın merkezindeki bu alan, Hellenistik ve Roma dönemlerinde de boş bırakılmıştır. Son olarak Roma döneminde, kutsal alanın merkezindeki boş alana bakacak şekilde taş oturma sıralarıyla bir tribün inşa edilmiştir⁶⁷. Bu durum, alanın daha erken dönemlerde dini festivaller sırasında yarışmalar ya da performanslar için kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Ayrıca, Taş Çemberler ve Yakma Alanı da tahribatın arkasından kullanım dışı kalmışlardır. Arkaik dönem insanların hangi sebeple, daha erken evrelerdeki kült alanlarını kullanmamayı seçtikleri bilinmemektedir. Bu yapıların önemine ilişkin hatıraların kaybolmuş olması ya da daha önceki kültlerin bilinçli bir şekilde terk edilmesi sonucu olabilir. Bunların yerine, iki odalı bir bina, hayvan kurbanı için bir taş sunak (Sunak A) ve sunular için ikinci bir taş podyum (Sunak B), Batı Kutsal Alanı içindeki yeni yapılar olarak inşa edilmiştir.

2. Troas'da Yeni Yerleşimler

M.Ö. geç 7. ve 6. yüzyıllarda, Troas'da kurulmuş olan yeni yerleşmelerin büyük bir çoğunluğu antik kaynaklarda, Ionia, Lesbos ve Atina halklarının kurdukları koloniler olarak kaydedilmiştir⁶⁸. Her ne kadar tarihi kaynaklar⁶⁹ kuzey Troas'da yer alan Parion ve Abydos'un kuruluşunu, M.Ö. geç 8. yüzyıl ve 7. yüzyılın ilk yarısı olarak belirtmişlerse de, arkeolojik kanıtlar asıl kolonizasyon hareketlerinin geç 7.–erken 6. yüzyıla kadar görülmediğini öne sürmektedir. Arkeolojik kanıtlar, Troas'da yeni yerleşimlerin çoğalmaya başladığı zaman olarak bu tarihleri desteklemektedir⁷⁰. Bölgede birçok yerleşimde geç 7. yüzyıldan 6. yüzyıla kadar tarihlenen seramikler bulunmuştur. Troya'ya en yakın yeni yerleşmeler olarak

⁶⁷ Rose 1999, 51, fig. 1.

⁶⁸ Isaac 1986, 160-166, 198-201; Rose 2008, 415-419; Tenger 1999, 121-126; Ehrhardt 1988, 32-37.

⁶⁹ Eusebius, *Chronicles*; Strabo, *Geography*, 13.1.22.

⁷⁰ Aslan – Pernicka 2013, 39-41.

Achilleion⁷¹, Sigeion⁷², Thymbra/Hanay tepe⁷³, Ballı Dağ⁷⁴, Ophryneion⁷⁵, Rhoiteion⁷⁶ ve Dardanos⁷⁷ karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, Güney Troas'da Assos⁷⁸, Antandros⁷⁹ ve Neandria'da⁸⁰ Arkaik dönem yerleşmelerine ait izler bulunmuştur. Abydos, Parion⁸¹, Paisos⁸², Perkote⁸³, Arisbe⁸⁴ ve Lampsakos⁸⁵ Kuzey Troas'da bulunan yeni yerleşimlerdir.

Troya'da Doğu Yunan ve Attika tipi seramiklerin baskın olarak ortaya çıkması, yeni yerleşimlerin seramik gruplarında görülen etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nötron Aktivasyon Analizleri, bu seramiklerin bir kısmının Troas'da yerel olarak üretildiğini göstermiştir. Yerel üretimi yapılan seramikler özellikle Yaban Keçisi Stilinde tabaklar, Ionia kylikleri ve Siyah Figürlü Kuğu Stili kaplar olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁶.

3. Bölgesel Dini Bir Merkez Olarak Troya?

Daha önce bahsedildiği gibi, Batı Kutsal Alanı dışında Troya'da, bu döneme ait seramik ve mimari kanıtlar oldukça azdır. Antik kaynaklardan yola çıkarak Arkaik dönemde kale tepesi üzerinde Athena'ya adanmış bir tapınak olduğu sonucuna varabiliriz, ancak bununla ilgili somut bir kanıt bulunamamıştır⁸⁷. Kuzeydoğu burç boyunca uzanan merdivenlerin duvar

⁷¹ Kossatz 1988, 398.

⁷² Bieg – Aslan 2006, 142; Körpe – Yavuz 2009, 230; Schäfer 2008a, 5, 11; Schäfer 2008b; Schäfer 2011, 410; Cook 1973, 179.

⁷³ Cook 1973, 120-121.

⁷⁴ Cook 1973, 137.

⁷⁵ Cook 1973, 75-77.

⁷⁶ Brown 2008, fig. 39a; Cook 1973, 80-81.

⁷⁷ Cook 1973, 57-59.

⁷⁸ Utili 1999, 143-144; Arslan 2011, 55-56.

⁷⁹ Polat – Polat 2007, 2; Polat – Polat 2006, 93, 102 res. 7.

⁸⁰ Akarca 1977, 8; Cook 1973, 206-207.

⁸¹ Başaran v.d. 2011, 21-22; Tavukçu 2006, 212-213, 358-359, pl. 33, 34; Aytaçlar – Kozanlı 2012, 81-87; Parion kazısı web sayfası, 2010 ve 2011 raporları.

⁸² Arslan 2005a, 11, 13-14; Arslan 2005b, 319; Arslan – Bakan 2011, 456 .

⁸³ Arslan 2008, 335; Arslan 2009, 80-82; Arslan – Bakan 2011, 456, fig. 4.

⁸⁴ Arslan 2008, 334; Arslan – Bakan 2011, 455-456.

⁸⁵ Arslan – Bakan 2011, 461.

⁸⁶ Aslan – Pernicka 2013, 41-48; Aytaçlar – Kozanlı 2012, 28-33; Posamentir – Solovyov 2006, 114-117; Posamentir – Solovyov 2007, 196-201; Posamentir v.d. 2009, 36-46; Kerschner 2006, 148-151; Dupont 2008, 14; Mommsen – Hertel – Mountjoy 2001, 198-199; Mommsen – Kerschner – Posamentir 2006, 165-167.

⁸⁷ Rose 2003, 31-34; Dörpfeld 1902, 208-210.

dizilişine dayanarak Arkaik dönem içinde inşa edilmiş olduğu söylenebilir. Bu merdivenler, tapınaktan, daha aşağıdaki su kaynaklarına ulaşmayı sağlamış olabilir⁸⁸. Athena tapınağının inşası için daha kesin bir tarih belirlemek ne yazık ki mümkün değildir. Antik kaynaklar, Lokrislilerin Troya Athena Tapınağı'nda hizmet etmek üzere gönderdiği iki genç kadının anlatıldığı “Lokrisli genç kızlar” geleneğinden bahseder. Bu gelenek Arkaik dönem içinde başlamış görünmektedir ve Athena'ya adanmış bir Arkaik tapınağın varlığını gerekli kılmaktadır⁸⁹. Ayrıca, İskender'in Athena Tapınağı'nı ziyaretinden bahsedilmektedir ki bu durumda tapınak Arkaik ya da Geç Klasik dönemde inşa edilmiş olmalıdır⁹⁰. Ev ya da diğer binalar gibi yerleşime yönelik izlerin azlığı, Troya'nın bu dönemde, yakınındaki Atina yerleşimi olan Sigeon ile doğrudan bağlantılı olarak ya da daha genel bir bakışla tüm bölge için bir tapın alanı konumuyla, öncelikle bir kült merkezi olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Yeni gelen topluluklar, Troya'nın efsanevi tarihi ile ilgilenerken buraya bir kült merkezi statüsü yüklemiş olabilirler⁹¹.

Geç Arkaik Dönem (M.Ö. 550–500/480)

Geç Arkaik Dönem: Kontekst ve Yapılar (fig.10)

1. Arkaik Kült Binası, 2. Evre, Batı Kutsal Alanı, z6 Plankaresi

Arkaik Kült Binası, ikinci evresinde bir cella (6,3x12,7 metre) ile büyük bir ihtimalle bir pronaosa sahipti. Pronaosun ön duvarı antik dönemde sökülmüş görünmektedir⁹². Bina girişi batıya bakacak şekilde konumlandırılmıştır ve binanın batı yanında sunak olması muhtemel taş bir yapı içeren bir alan yer almaktadır⁹³. İki alçak sınır duvarı, bina ve sunak etrafında bir çeşit platform oluşturmuş ya da en azından alanın sınırlarının belirlenmesine yardımcı olmuştur. Bina yakınında tahrip olmuş bir Aiol sütun başlığı⁹⁴ ile birlikte taş sütun kaidelerine ait iki parça ele geçmiştir. Anteler arasında yer alan iki sütunun varlığı mantıklı bir öneri olsa da, sütunların nerede bulunduğu dair hiçbir iz bulunamamıştır.

⁸⁸ Dörpfeld 1902, 143-144, 203-204; Rose 2003, 56.

⁸⁹ Strabo 13.1.40; Polybius 12.5.7; Aeneas Tacticus 31.24. See also Rose 2008, 417.

⁹⁰ Strabo 13.1.26; Diodorus 17. 17-18; Arrian, Anabasis 11.

⁹¹ Rose 2008, 418-419.

⁹² Rose 1995, 85-88; Rose 1997, 76-80.

⁹³ Rose 1995, 86-88; Rose 1997, 84-85.

⁹⁴ Rose 1995, 86-87.

2. Yukarı ve Aşağı Kutsal Alanlar

Blegen son yayınında, Yukarı Kutsal Alandaki taban seviyesinin, Sunak A tamamen örtülünceye kadar sürekli yükseldiğini iddia etmiştir⁹⁵. Sunak A'nın üstüne taş bloklardan kutu şekilli yeni bir sunak ya da yapı inşa edilmiş ve büyük bir taş blok muhtemelen sunu masası olarak bu yapının yanına yerleştirilmiştir. Yukarı Kutsal Alan'dan ele geçmiş olan çok az sayıda Geç Arkaik dönem malzemesi yayınlanmış seramikler arasında yer almaktadır. Bunun tersine, Sunak B'den gelen Geç Arkaik malzeme miktarı çok fazladır (c. 750 ağız parçası). Sunağın batı yanındaki düzlem, bu dönemde, her seferde sunuların üstü örtülerek iki kez yenilenmiştir. Siyah Figür Kuğu Stilinde, kuğu bezemeli minyatür skyphoslar, lekaneler ve phialeler neredeyse seramik malzemenin yarısını oluşturmaktadır⁹⁶.

3. Diğer Kontekstler

Hem Tübingen/Cincinnati kazıları hem de daha önceki kazılar sırasında, Batı Kutsal Alanı dışındaki diğer alanlardan ele geçen Geç Arkaik döneme ait seramik miktarı, bir önceki dönemde olduğu gibi, çok azdır. D9 plankaresinde, Orta Arkaik teras duvarı üzerinde bir seramik depoziti bulunmuştur⁹⁷. 19 nolu plankarede Roma Bouleuterion'unun yakınlarında birkaç parça seramik bulunmuştur⁹⁸.

Geç Arkaik Dönem: Karakteristik Özellikler

1. Kuğu Tanrısı?

Sunak B çevresinde yer alan, bu döneme ait depozitlerden yoğun miktarda Siyah Figürlü Kuğu Stili seramikler ele geçmiştir. Kuğu Stili, Siyah Figür tekniğinde bezenmiş minyatür skyphos ve lekaneleri tanımlamaktadır. Orta Arkaik dönemde az miktarda Kuğu Stili seramik ilk olarak karşımıza çıkar. Bu seramik tipi, toplamda 421 adet Kuğu Stili ağız parçası ile Geç Arkaik dönemde Sunak B yakınlarında bulunmuş olan seramiklerin %50'sini oluşturur. Bu tip seramik örneği, kutsal alan içinde ya da yerleşimde başka alanlarda sadece bir kaç tane olarak karşımıza çıkmaktadır. Seramikler üzerindeki kuğu figürlerinin, Aşağı Kutsal Alan'da tapım gören

⁹⁵ Blegen v.d. 1958, 261-262, fig. 373.

⁹⁶ Aslan 2009b, 54-55.

⁹⁷ Aslan 2002, 89-90.

⁹⁸ Aylward 2000, 110-111.

bir kült ya da tanrı ile bağlantılı olduğu neredeyse kesindir. Sunak B çevresinde ya da Arkaik Kült Binası'nda tapım gören tanrının ismini bilmiyoruz. Artemis, Aphrodite ve Apollon kuğularla ilişkilendirilmiş olmakla birlikte, burada tapım gören yerel bir tanrının varlığı da söz konusu olabilir⁹⁹. Kuğu Stili seramiklerin insan biçiminde bir tanrıyı simgelemediklerini belirtmek gerekir. Ayrıca Sunak B çevresinde gerçekleşen törensel aktivitelerin spesifik bir tanrıya yönelik olmaması, yağmur ve tarımsal bereketi sağlama amaçlı olması ihtimali de söz konusudur. Kuğu stili seramikler, Elaiou¹⁰⁰, Assos¹⁰¹ ve Pitane¹⁰² gibi farklı yerleşmelerde mezarlardan ele geçmiştir ve kuğular ile ölüm düşüncesi arasında bir bağlantı olduğu düşünülebilir. Sunak B çevresinden gelen seramiklerin çok büyük bir kısmının küçük skyphoslar ve lekanelerden oluşması, sunakta gerçekleşen ritüelin küçük miktarlarda yiyecek ve içecek tüketimi içerdiğini gösteriyor olabilir.

2. Kısıtlı Miktarda Kaynakla Oluşturulan Bir Kült Merkezi

Bu dönemde, daha önce belirtildiği gibi yerleşimde kutsal alan dışındaki alanlardan oldukça az miktarda seramik ele geçmiştir. Bu durum, yerleşimin öncelikle bir kült merkezi olduğu ve etkinliklerin daha çok Batı Kutsal Alanı'nda gerçekleştiği düşüncesini doğurmaktadır. Yeni kült binasının kesme bloklar ve oyma sütun başlıkları kullanılarak yapılmış olması, kült yapılarına yatırım yapıldığına dair işaretler olarak kabul edilmektedir. Ancak, M.Ö. 6. yüzyılın diğer tapınakları ile kıyaslandığında, Troya'daki tapınak küçük ve basit bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, belki de Batı Kutsal Alanı'na harcanan kaynakların ve zenginliğin kısıtlı miktarlarda olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Kalede yer alan Athena tapınağının daha büyük olup olmadığı merak konusudur.

Klasik Dönemde Yaşanan Kesinti

Arkaik tabakalardan gelen en geç seramikler M.Ö. 500–480 yıllarına tarihlenebilir. Bu tarihten M.Ö. 4. yüzyıla kadar olan döneme ait seramik bulunamamıştır¹⁰³. Troya'da bu dönemde, yerleşimde yaşanan bir kesinti

⁹⁹ Aslan 2009b, 56-57.

¹⁰⁰ Waiblinger 1999, no. 5, 6, fig. 4.

¹⁰¹ Utili 1999, no. 256-259, fig. 15, no. 275, fig. 16, no. 511, fig. 28.

¹⁰² Tuna-Nörning 1995, 92-93, 97-98, no. 146-152, 173-178, pl. 44-48.

¹⁰³ Berlin 2002, 133; Berlin – Lynch 2002, 174-175.

olduğu söylenebilir. Herodotos¹⁰⁴, Kserkses'in Troya'da sunu yaptığını belirtir. Pers ordusunun bölgeden geçişi ve sebep oldukları tahribat yaşamının kesilmesine neden olmuş olabilir. Batı Kutsal Alanı'nın Hellenistik dönemde yeniden kullanılmaya başlaması, alanın kutsallığının hala hatırlanıldığını göstermektedir.

Sonuç

Bronz Çağı takip eden dönemlerde Troya'nın incelenmesi sonucu ortaya çıkan önemli konulardan bir tanesi, dinsel kanıtların yoğunluğu ve genelde yerleşime ait kanıtların azlığıdır. Bununla birlikte, tüm evrelerde yerleşimin içinde ve çevresinde yaşayan küçük bir insan topluluğu olmalıdır. Geniş bir alana yayılmış bir nüfusu gösteren kanıtlardan ancak Geç Geometrik/Erken Arkaik dönemde bahsedilebilir. Troya'nın temel önemi kült merkezi olmasından kaynaklanmış görünmektedir. Dinsel etkinlik, yerleşimdeki Bronz Çağ kalıntılarıyla yakından ilişkili görünmektedir. Bu ilişki, yerleşimin dini merkez statüsünü güçlendirmiş olmalıdır. Kültün direk olarak Homeros destanlarıyla mı bağlantılı olduğu ya da kentin bölgede en tanınmış antik yerleşim olarak mı kutsallaştırıldığı soru işaretidir. Ayrıca kaledeki Athena tapınağının inananları ne dereceye kadar Troya'ya çektiği de bilinmemektedir. Özellikle 6. yüzyılda Troas bölgesinde yerleşim sayısının artmasıyla, Troya bölgesel kült merkezi olarak çevre kentlerden de ziyaretçiler almış olmalıdır. Tüm bu zaman dilimleri boyunca kült aktivitesinin sürdüğüne dair kanıtlar bulunmakla birlikte, kültün kendisi zaman içerisinde değişim geçirmiş görünmektedir. Özellikle 7. yüzyıl ortalarında gerçekleşen tahribatın ardından, kuğularla ilişkili bir tanrının varlığı ortaya çıkmaktadır. Troya'nın kült merkezi olarak anısı, Klasik dönemde yaşanan kesintiden sonra bile güçlü bir şekilde devam etmiştir. Bu durum kendini Hellenistik dönemde Batı Kutsal Alanı'nda yeni kült binalarının inşa edilmesiyle göstermektedir.

104 Herodotos 7.43-45.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akarca 1977 Akarca, A., Neandria: Kuzey Ege’de Arkaik ve Klasik Çağlara ait bir Şehir, İstanbul.
- Antonaccio 1995 Antonaccio, C. M., *An Archaeology of Ancestors*, Lanham, MD.
- Arslan 2005a Arslan, N., “Die Lokalisation von Paisos”, Ramazan Özgan’a Armağan: Festschrift für Ramazan Özgan (Eds. M. Şahin – I.H. Mert), İstanbul, 9-14.
- Arslan 2005b Arslan, N., “2003 Yılı Lapseki (Lampsakos) ve Çan İlçeleri Yüzey Araştırması”, KST 22-2, 317-324.
- Arslan 2008 Arslan, N., “2007 Yılı Lampsakos/Lapseki, Abydos ve Çan Yüzey Araştırması”, AST 26-1, 333-344.
- Arslan 2009 Arslan, N., “Kuzey Troas Bölgesi Yüzey Araştırmaları: Perkote ve Palaiperkote’nin Yer Belirlenmesine İlişkin Sorunlar: Surface Investigations in the Northern Troad: Problems on the Localizations of Percote and Palae-Percote”, TÜBA-AR 12, 77-87.
- Arslan 2011 Arslan, N., “Assos 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, AST 33-3, 41-56.
- Arslan – Bakan 2011 Arslan, N. – C. Bakan, “Lampsakos/Lapseki ve Çan 2010 Yılı Yüzey Araştırma Sonuçları”, AST 29-2, 453-467.
- Arslan – Sevinç 2003 Arslan, N. – N. Sevinç, “Die eisenzeitlichen Gräber von Tenedos”, *IstMitt* 53, 223-250.
- Aslan 2002 Aslan, C.C., “Ilion Before Alexander: Recent finds of Protogeometric, Geometric, and Archaic Pottery from area D9”, *Studia Troica* 12, 81-129.
- Aslan 2009a Aslan, C.C., “End or Beginning? The Late Bronze age to Early Iron age Transition at Troia”, *Forces of Transformation: The End of the Bronze Age in the Eastern Mediterranean. Themes from the Ancient Near East, Banea Publication Series Volume 1* (Eds. C. Bachhuber – R.G. Roberts), Oxford, 144-151.
- Aslan 2009b Aslan, C.C., “Swan Imagery at the West Sanctuary at Troia”, *SOMA 2007: Proceedings of the XI Symposium on Mediterranean Archaeology, Istanbul Technical University, 24–29 April 2007. BAR International Series 1900* (Ed. Ç.Ö. Aygün), Oxford, 54-60.
- Aslan 2009c Aslan, C.C., “New Evidence for a Destruction at Troia in the mid 7th century B.C.”, *Studia Troica* 18, 33-58.
- Aslan 2009d Aslan, C.C., “Gray Ware at Troy in the Protogeometric through Archaic Periods”, *Pontica XLII supplement I: Pontic Grey Wares, International Conference, Bucarest–Constantza 2008, Constantza*, 267-283.
- Aslan 2011 Aslan, C.C., “A Place of Burning: Hero or Ancestor Cult at Troy”, *Hesperia* 80-3, 381-429.

- Aslan – Hnila 2014 Aslan, C.C. – P. Hnila, “Migration and Integration at Troy from the End of the Late Bronze Age to the Iron Age”, *Nostoi: Indigenous Culture, Migration and Integration in the Aegean Islands and Western Anatolia During the Late Bronze and Early Iron Age. Conference Proceedings* (Eds. N. Stampolidis – Ç. Maner – K. Kopanias), Koç University Press. yayın aşamasında
- Aslan – Pernicka 2013 Aslan, C.C. – E. Pernicka, “Wild Goat Style Ceramics at Troy and the Impact of Archaic Period Colonization in the Troad”, *Anatolian Studies* 63, 35-53.
- Aslan – Rose 2013 Aslan, C.C. – C.B. Rose, “City and Citadel at Troy in the Late Bronze Age through the Roman Period”, *Cities and Citadels*, (Eds. S. Redford – N. Ergin), *Ancient Near Eastern Studies Supplement Series*, Leuven, Peeters, 7-38
- Aylward 2000 Aylward, W., *The Roman Agora at Ilion and its Predecessors* (Ph.D. dissertation), University of Cincinnati.
- Aytaçlar – Kozanlı 2012 Aytaçlar, N. – C. Kozanlı, “Hellespontos İşliği ve Parion Buluntuları”, *Olba* XX, 27-117.
- Bammer 1998 Bammer, A., “Sanctuaries in the Artemision of Ephesus”, *Ancient Greek Cult Practice from the Archaeological Evidence* (Ed. R. Hägg), Stockholm, 27-47.
- Başaran v.d. 2011 Başaran, C. – V. Keleş – H. Kasapoğlu – H.E. Ergürer, “Parion 2010 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *KST* 33-1, 19–38.
- Basedow 2007 Basedow, M., “Troy Without Homer: the Bronze Age – Iron Age Transition in the Troad”, *EPOS. Reconsidering Greek Epic and Aegean Bronze Age Archaeology. Aegaeum* 28 (Eds. S.P. Morris – R. Laffineur), Liège, 49-58.
- Basedow 2009 Basedow, M., “The Iron Age Transition at Troy”, *Forces of Transformation: The End of the Bronze Age in the Eastern Mediterranean, Themes from the Ancient Near East, Banea Publication Series Volume 1* (Eds. C. Bachhuber – R.G. Roberts), Oxford, 131-142.
- Becks 2008 Becks, R., “Ein Kultbau der Spätbronzezeit in Troia”, *Anodos Studies of the Ancient World 6–7/2006–2007. Proceedings of the International Symposium: Cult and Sanctuary through the Ages (From the Bronze Age to the Late Antiquity)*, Trnava, 61-72.
- Becks – Rigter – Hnila 2006 Becks, R. – W. Rigter – P. Hnila, “Das Terrassenhaus im Westlichen Unterstadtviertel von Troia”, *Studia Troica* 16, 27-88.
- Berlin 2002 Berlin, A.M., “Ilion Before Alexander: A Fourth Century B.C. Ritual Deposit”, *Studia Troica* 12, 131–166.

- Berlin – Lynch 2002 Berlin, A.M. – K. Lynch, “Going Greek: Atticizing Pottery in the Achaemenid World”, *Studia Troica* 12, 167-178.
- Bernard 1964 Bernard, P., “Céramiques de la première moitié de VII siècles à Thasos”, *Bulletin de Correspondance Hellénique* 88, 77-146.
- Beschi 2003a Beschi, L., “Il Primitivo Telesterio des Cabirio di Lemno (Campagne Di Scava 1990–1991)”, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 81, 963-1022.
- Beschi 2003b Beschi, L., “Ceramiche Arcaiche Di Lemno: Alcuni Problemi”, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 81, 303-349.
- Bieg – Aslan 2006 Bieg, G. – R. Aslan, «Eine Quelhöhle in Spratt’s Plateau (Subaşı Tepe) – Wo lag Sigeion?», *Studia Troica* 16, 133-145.
- Blegen 1932 Blegen, C.W., «Excavations at Troy 1932», *AJA* 36, 431-451.
- Blegen 1937a Blegen, C.W., «Excavations at Troy, 1936», *AJA* 41-1, 17-51.
- Blegen 1937b Blegen, C.W., «Excavations at Troy, 1937», *AJA* 41-4, 553-597.
- Blegen 1938 Blegen, C.W., «Excavations at Troy, 1938», *AJA* 43-2, 204-228.
- Blegen v.d. 1958 Blegen, C.W. – C.G. Boulter – J.L. Caskey – M. Rawson, *Troy IV: Settlements VIIa, VIIb and VIII*, Princeton.
- Blegen – Caskey – Rawson 1953
Blegen, C.W. – J.L. Caskey – M. Rawson, *Troy III: The Sixth Settlement*, Princeton.
- Brown 2008 Brown, A., «There ought to be some worthwhile ones:’ The Bristol University ‘Cook Collection’ and Anatolia», *Anatolian Studies* 58, 173-218.
- Cook 1973 Cook, J.M., *The Troad*, Oxford.
- Danile 2010 Danile, L., «Area 26: I Materiali Archici», *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 88 (serie III, 10), 17-37.
- Danile 2011 Danile, L., *La Ceramica Griga di Efestia Dagli Inizi Dell’età del Ferro All’età alto-Archica. Lemno, 2. Scavi ad Efestia 1*, Athens.
- Dörpfeld 1902 Dörpfeld, W., *Troja und Ilion: Ergebnisse der Ausgrabungen in den Vorhistorischen und Historischen Schichten von Ilion 1870–1894*, Athens.
- Dupont 2008 Dupont, P., “‘Ionie du Sud 3’: Un centre producteur des confins de la Grèce de l’Est et du Pont-Euxin?”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 14, 1-24.
- Ehrhardt 1988 Ehrhardt, N., *Milet und seine Kolonien: Vergleichende Untersuchung der kultischen und politischen Einrichtungen*, Frankfurt.
- Ersoy 2004 Ersoy, Y., «Klazomenai: 900–500 B.C. History and Settlement Evidence», *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Proceedings of the International Symposium held at

- the Archaeological Museum of Abdera (Eds. A. Moustaka – E. Skarlatidou – M.-C. Tzannes – Y. Ersoy), Thessaloniki, 43-76.
- Fisher 1996 Fisher, S.M., “Troia “G2/3 Ware” Revisited”, *Studia Troica* 6, 119-132.
- Grave v.d. 2013 Grave, P. – L. Kealhofer – P. Hnila – B. Marsh – C.C. Aslan – D. Thumm-Doğrayan – W. Rigter, “Cultural dynamics and ceramic resource use at Late Bronze Age/Early Iron Age Troy, northwestern Turkey”, *Journal of Archaeological Science* 40, 1760-1777.
- Hägg 1983 Hägg, R., “Funerary Meals in the Geometric Necropolis at Asine?”, *The Greek Renaissance of the Eighth Century B.C. Tradition and Innovation* (Ed. R. Hägg), Stockholm, 189-194.
- Hertel 2008a Hertel, D., *Das Frühe Ilion: Die Besiedlung Troias durch die Griechen (1020–650/625 v.Chr.)*, Munich.
- Hertel 2008b Hertel, D., “Die Frühe Griechische Keramik in der Berliner Sammlung (1020–650/625 bzw. 600/550)”, *Berliner Beiträge zur vor-und Frühgeschichte neue Folge Band 14* (Eds. M. Wemhoff – D. Hertel – A. Hansel), Berlin, 93-174.
- Hnila 2012 Hnila, P., *The pottery of Troy VIIb. Chronology, Classification, Context and Implications of Trojan Ceramic Assemblages in the Late Bronze Age/Early Iron Age Transition*, Ph.D. dissertation, Tübingen University, <http://tobias-lib.uni-tuebingen.de/volltexte/2012/6229/>, Accessed: 30.8.2012.
- Ilieva 2009 Ilieva, P., “‘G 2-3 Ware’ and the Non-Greek Populations on the North Aegean Coast (Some Preliminary Notes on its Distribution Patterns and Contextual Characteristics)”, *Greeks and Thracians in Coastal and Inland Thrace During the Years Before and After the Great Colonization Proceedings of the International Symposium, Thasos, 26–27 September 2008* (Eds. Z.I. Bonias – J.Y. Perreault), Thasos, 109-121.
- Isaac 1986 Isaac, B., *The Greek Settlements in Thrace Until the Macedonian Conquest*, Leiden.
- Jablonka 2006 Jablonka, P., “Vorbericht zu den Arbeiten in Troia 2005”, *Studia Troica* 16, 3-26.
- Kerschner 2006 Kerschner, M., “Zur Herkunftsbestimmung archaischer ostgriechischer Keramik: die Funde aus Berezan im Akademischen Kunstmuseum der Universität Bonn und im Robertinum der Universität Halle-Wittenberg”, *IstMitt* 56, 129-155.
- Koppenhöfer 1997 Koppenhöfer, D., “Troia VII – Versuch einer Zusammenschau einschließlich der Ergebnisse des Jahres 1995”, *Studia Troica* 7, 295-354.
- Korfmann 1995 Korfmann, M., “Troia – Ausgrabungen 1994”, *Studia Troica* 5, 1-38.
- Korfmann 2000 Korfmann, M., “Troia – Ausgrabungen 1999”, *Studia Troica* 10, 1-34.

- Korfmann 2001 Korfmann, M., “Troia/Wilusa – Ausgrabungen 2000”, *Studia Troica* 11, 1-50.
- Korfmann 2004 Korfmann, M., “Die Arbeiten in Troia/Wilusa 2003”, *Studia Troica* 14, 3-32.
- Korfmann 2005 Korfmann, M., “Die Arbeiten in Troia/Wilusa 2004”, *Studia Troica* 15, 3-26.
- Körpe – Yavuz 2009 Körpe, R. – M. Yavuz, “Sigeion and Its Foundation”, *SOMA 2007 Proceedings of the XI Symposium on Mediterranean Archaeology*, Istanbul Technical University, 24 and 29 April 2007. BAR International Series (Ed. Ç. Aygun), Oxford, 230-232.
- Kossatz 1988 Kossatz, A.-U., “Zur Archaischen Keramik vom Beşik-Yassitepe”, *AA* 1988, 169-211.
- Kromer – Korfmann – Jablonka 2003 Kromer, B. – M. Korfmann – P. Jablonka, “Heidelberg Radiocarbon Dates for Troia I to VIII and Kumtepe”, *Troia and the Troad: Scientific Approaches* (Eds. G. Wagner – E. Pernicka and H.-P. Uerpmann), Heidelberg, 43-54.
- Lamb 1931-1932 Lamb, W., “Antissa”, *Annual of the British School at Athens* 31, 41-67.
- Lenz v.d. 1998 Lenz, D. – F. Ruppenstein – M. Baumann – R. Catling, “Proto-geometric Pottery at Troia”, *Studia Troica* 8, 189-222.
- Messineo 2001 Messineo, G., *Efestia: Scavi Adriani 1928-1930*, Padova.
- Mommsen – Hertel – Mountjoy 2001 Mommsen, H. – D. Hertel – P.A. Mountjoy, “Neutron Activation Analysis of the Pottery from Troy in the Berlin Schliemann Collection”, *AA* 2001, 169-211.
- Mommsen – Kerschner – Posamentir 2006 Mommsen, H. – M. Kerschner – R. Posamentir, “Provenance determination of 111 pottery samples from Berezan by neutron activation analysis”, *IstMitt* 56, 157-168.
- Moore 1982 Moore, M.B., “The Fill of the Temenos and the Terrace. Ceramics”, *Samothrace: The Temenos* (Eds. P.W. Lehman – D. Spittle), Princeton, 317-382.
- Mountjoy 1999 Mountjoy, P., “Troia VII Reconsidered”, *Studia Troica* 9, 295-346.
- Parion kazısı web sayfası <http://www.parion.biz/>. Accessed 1.3.21013.
- Polat – Polat 2006 Polat, G. – Y. Polat, “Antandros 2003-2004 Yılı Kazıları”, *KST* 27-2, 89-104.
- Polat – Polat 2007 Polat, G. – Y. Polat, “Antandros Nekropolü 2001-2006 Yılları Ön Raporu (Preliminary Report of Antandros Necropolis, 2001-2006 Excavation Seasons)”, *Arkeoloji Dergisi* 9-1, 1-20.
- Posamentir v.d. 2009 Posamentir, R. – N. Arslan – J. Bîrzescu – Ş. Karagöz – H. Mommsen, “Zur Herkunftsbestimmung archaisch-ionischer

Keramik III: Funde aus den Hellespontstädten, Histria und Olbia”, *IstMitt* 59, 35-50.

Posamentir – Solovyov 2006

Posamentir, R. – S. Solovyov, “Zur Herkunftsbestimmung archaisch–ostgriechischer Keramik: die Funde aus Berezan in der Eremitage von St. Petersburg”, *IstMitt* 56, 103-127.

Posamentir – Solovyov 2007

Posamentir, R. – S. Solovyov, “Zur Herkunftsbestimmung archaisch–ionischer Keramik: die Funde aus Berezan in der Eremitage von St. Petersburg II”, *IstMitt* 57, 179-207.

Rose 1995

Rose, C.B., “The 1994 Post-Bronze Age Excavations at Troia”, *Studia Troica* 5, 81-105.

Rose 1997

Rose, C.B., “The 1996 Post-Bronze Age Excavations at Troia”, *Studia Troica* 7, 73-110.

Rose 1998

Rose, C.B., “The 1997 Post-Bronze Age Excavations at Troia”, *Studia Troica* 8, 71-113.

Rose 1999

Rose, C.B., “The 1998 Post-Bronze Age Excavations at Troia”, *Studia Troica* 9, 35-71.

Rose 2003

Rose, C.B., “The Temple of Athena at Ilion”, *Studia Troica* 13, 27-88.

Rose 2008

Rose, C.B., “Separating Fact from Fiction in the Aiolian Migration”, *Hesperia* 77, 399-430.

Schäfer 2008a

Schäfer, T. “Sigeion Yüzey Araştırmaları 2005-2007”, *AST* 26-2, 1-12.

Schäfer 2008b

Schäfer, T. “Sigeion”, <http://www.uni-tuebingen.de/fakultaeten/philosophische-fakultaet/fachbereiche/altertums-und-kunstwissenschaften/institut-fuer-klassische-archaeologie/forschung/laufendefeldprojekte/sigeion.html>. Accessed: 1.3.2013.

Schäfer 2011

Schäfer, T. “Sigeion, Troas Bericht über die 1.Grabungskampagne 2009”, *KST* 32-2, 407-420.

Schliemann 1881

Schliemann, H., *Ilios, Stadt und Land der Trojaner: Forschungen und Entdeckungen in der Troas und besonders auf der Baustelle von Troja*, Leipzig.

Schmidt 1902a

Schmidt, H., *Heinrich Schliemann's Sammlung Trojanischer Altertümer*, Berlin.

Schmidt 1902b

Schmidt, H., “Die Keramik der verschiedenen Schichten”, *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den Vorhistorischen und Historischen Schichten von Ilion 1870-1894* (Eds. W. Dörpfeld), Athens, 243-319.

Spencer 1995

Spencer, N., “Early Lesbos Between East and West: A ‘Grey Area’ of Aegean Archaeology”, *Annual of the British School at Athens* 90, 269-306.

- Tavukçu 2006 Tavukçu, Z.A., Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Tenger 1999 Tenger, B., “Zur Geographie und Geschichte der Troas”, Die Troas. Neue Forschungen III. Asia Minor Studien 33 (Ed. E. Schwertheim), 103-180.
- Tuna-Nörling 1995 Tuna-Nörling, Y., Die Ausgrabungen von Alt-Smyrna und Pitane: Die Attisch-Schwarzfigurige Keramik und der Attische Keramikexport nach Kleinasien. IstForsch 41, Tübingen.
- Utili 1999 Utili, F., Die archaische Nekropole von Assos. Asia Minor Studien 31, Bonn.
- Waiblinger 1999 Waiblinger, A., “Céramiques de la nécropole d’Éléonte”, Céramique et Peinture Grecques. Actes du Collque International, Ecole du Louvre, 26–27–28 avril 1995 (Eds. M.-C. Villanueva Puig – F. Lissarrague – P. Rouillard – A. Rouveret), Paris, 97-103.
- Weninger – Jung 2009 Weninger, B. – R. Jung, «Absolute Chronology of the End of the Aegean Bronze Age», LH IIIC Chronology and Synchronisms III: LH IIIC Late and the Transition to the Early Iron Age. Proceedings of the international Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna, February 23rd and 24th, 2007 (Eds. S. Deger-Jalkotzy – A.E. Bächle), Vienna, 373-416.
- Zunal 2008 Zunal, O., Kuzeybatı Anadolu Geometrik Dönem Seramikleri (Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

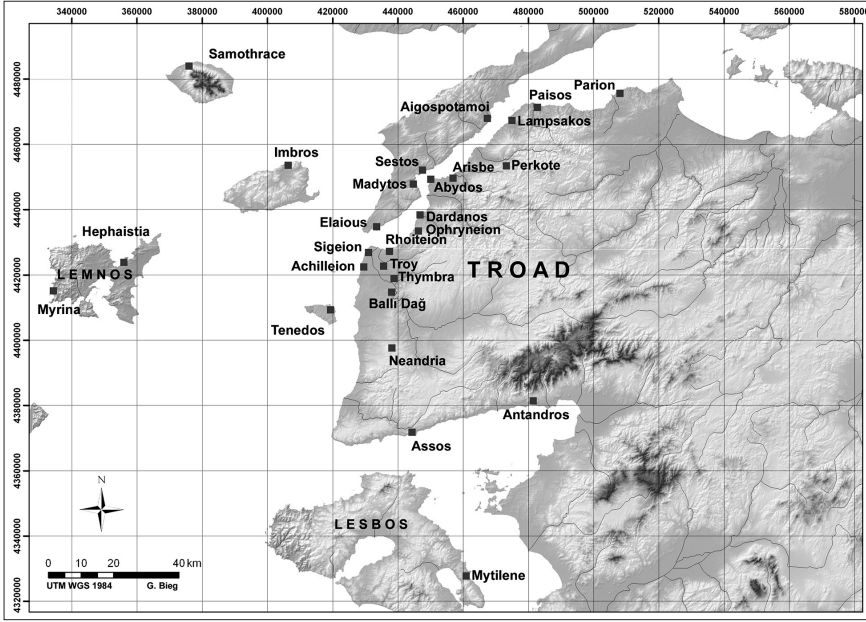

Fig. 1 Troas: Arkaik dönem yerleşimlerini gösteren harita (Troya Projesi, hazırlayan G. Bieg).

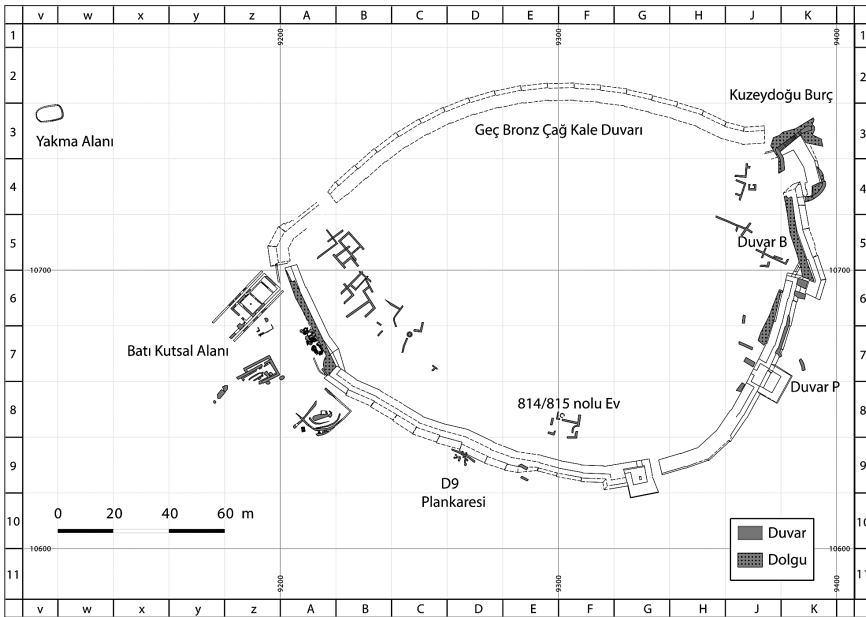

Fig. 2 Troya: Protogeometrik-Arkaik dönemleri gösteren plan. Bu plan Dörffeld, Blegen ve Tübingen/Cincinnati kazılarının sonuçlarını birleştirmektedir. Daha önceki araştırmacıların ortaya çıkardığı duvarların bazıları tam olarak tarihlenememektedir (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnla ve L. Riorden).

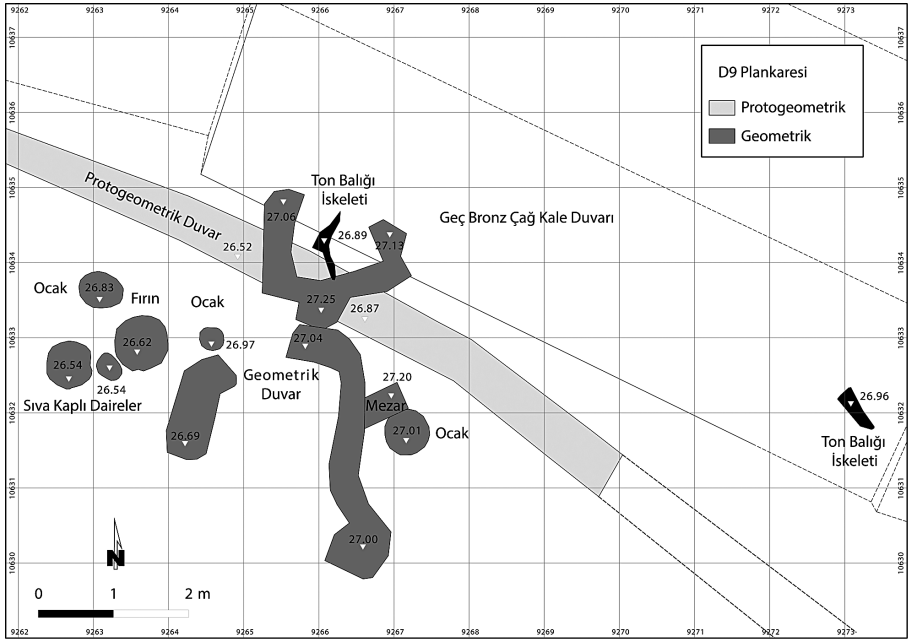

Fig. 3 Troya, D9 plankaresi: Protogeometrik ve Geometrik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnila).

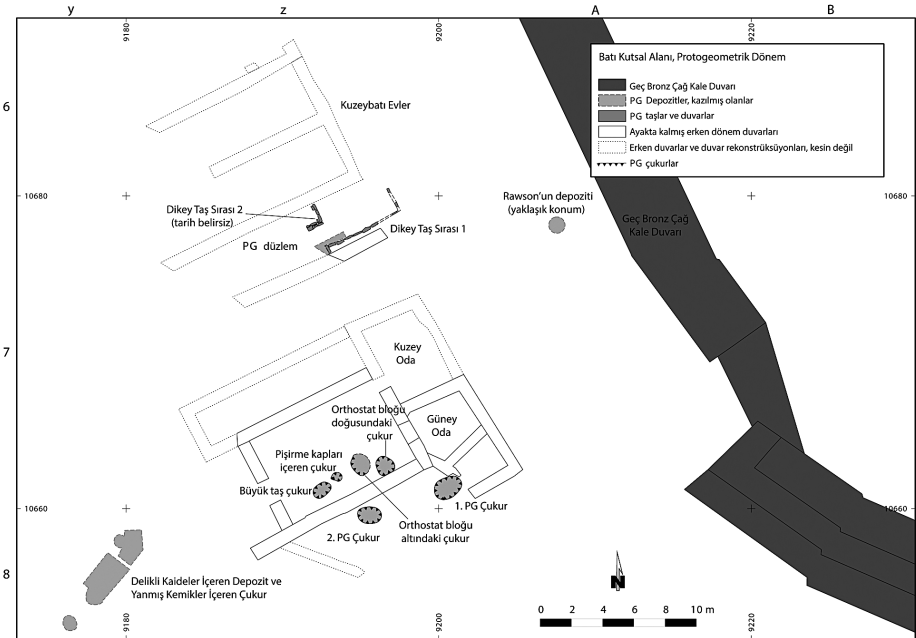

Fig. 4 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geç Bronz Çağ yapılarıyla ilişkili Protogeometrik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnila).

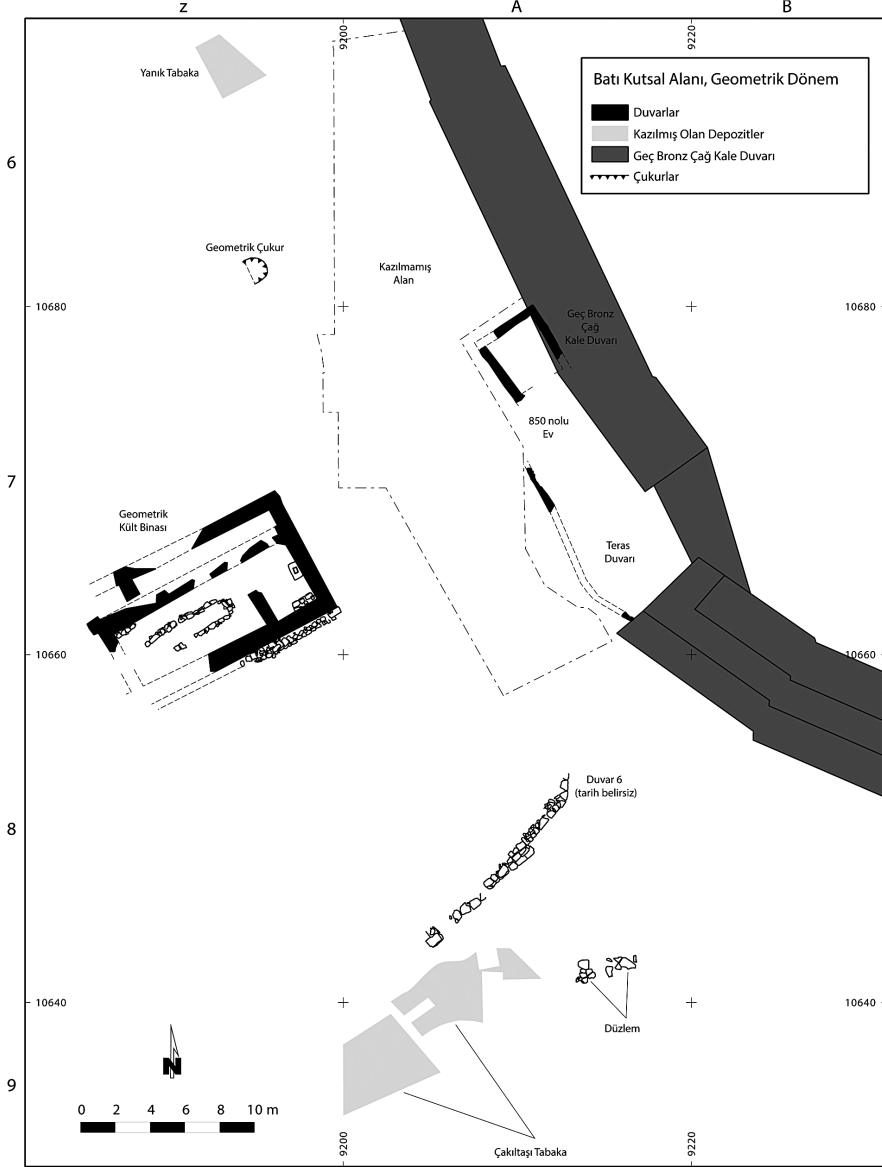

Fig. 5 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geometrik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnla).

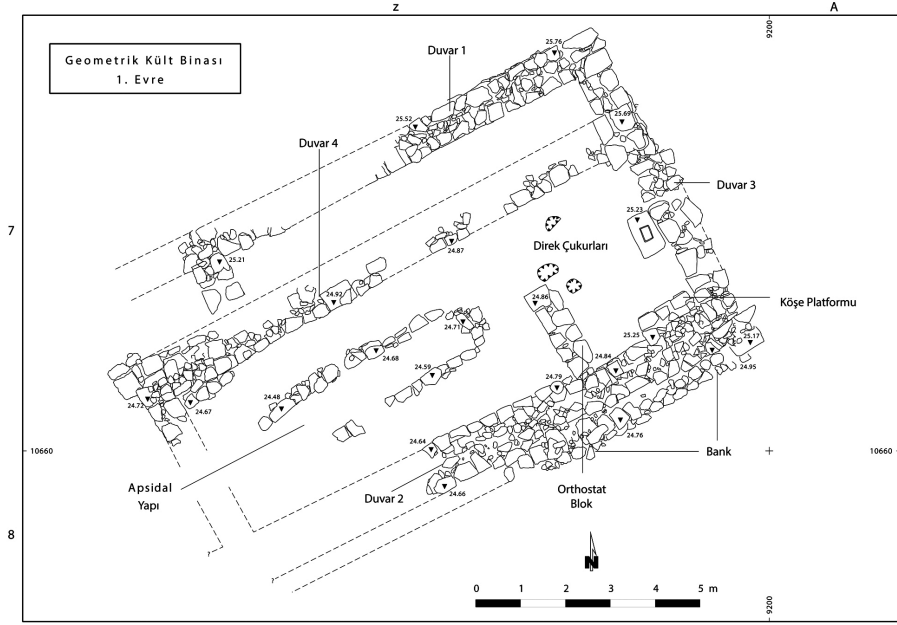

Fig. 6 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geometrik dönem kült binası, 1. evreyi gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnıla).

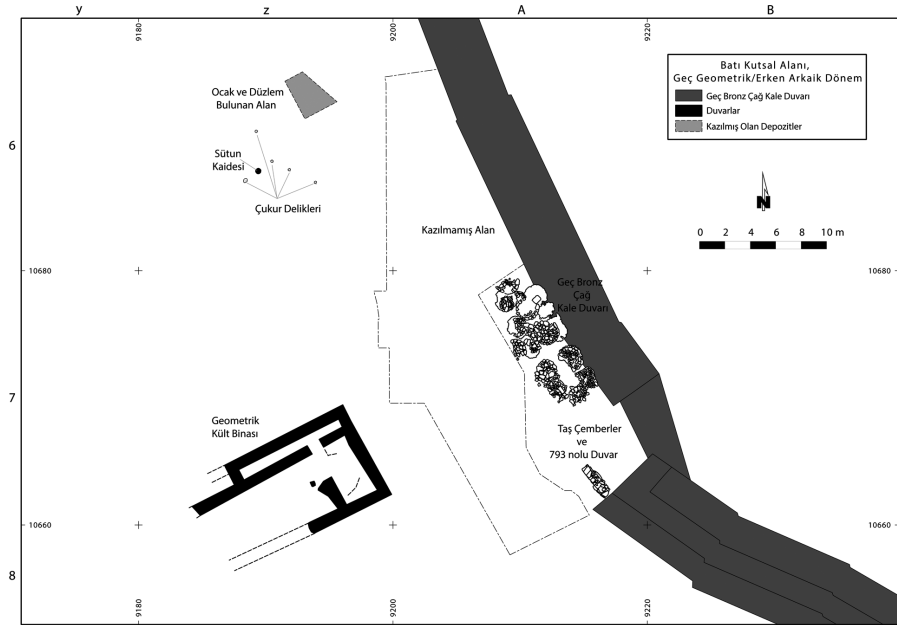

Fig. 7 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geç Geometrik/Erken Arkaik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnıla).

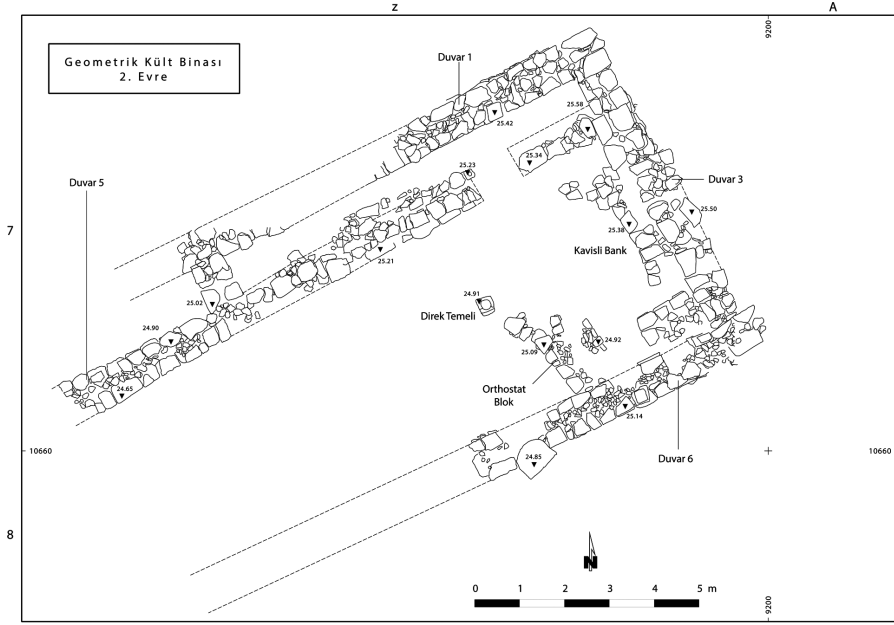

Fig. 8 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geometrik dönem kült binası, 2. evreyi gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnıla).

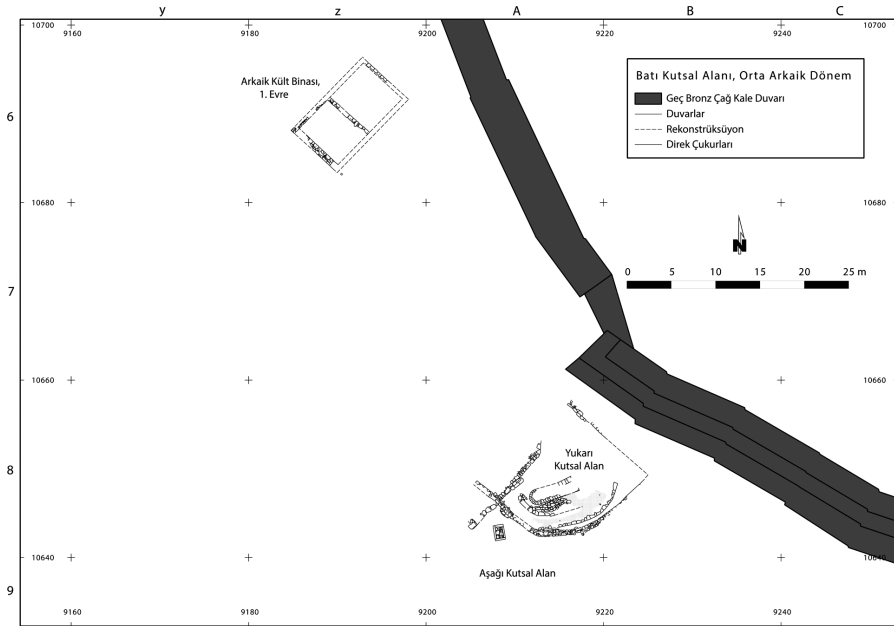

Fig. 9 Troya, Batı Kutsal Alanı: Orta Arkaik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnıla ve L. Riorden).

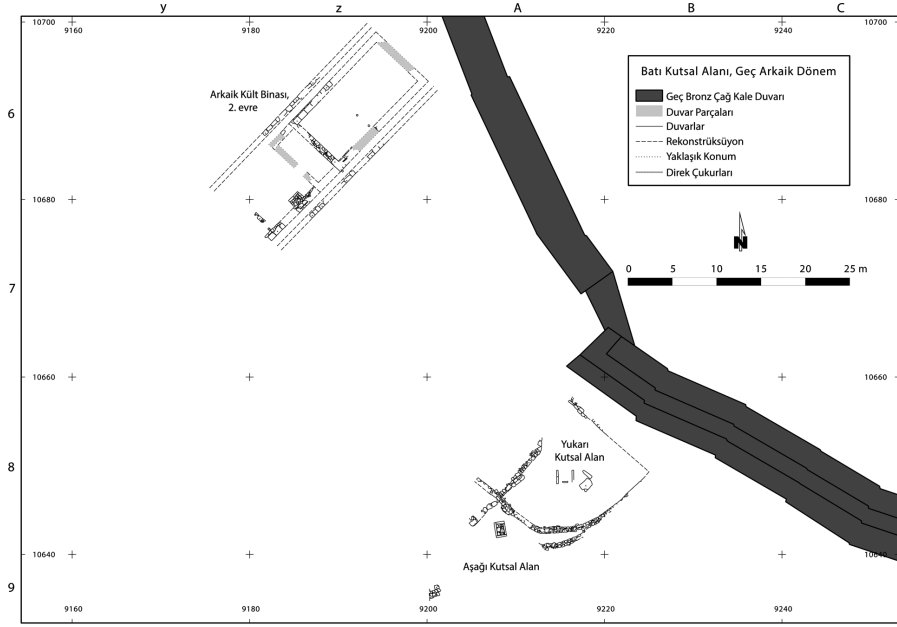

Fig. 10 Troya, Batı Kutsal Alanı: Geç Arkaik dönem buluntularını gösteren plan (Troya Projesi, hazırlayan P. Hnla ve L. Riorden).